

Shahid Bahonar
University of Kerman

Iranian
Accounting Association

Impacts of Information and Communication Technology on Tax Collection

Fatemeh Salari Kiskani

Omid Pourheidari

Ahmad Khodamipour*

Abstract

Objective: According to recent financial and economic studies, taxes are the principal part of government revenues, and the stability of these revenues, compared to other volatile revenues, requires establishing an appropriate tax system. Although much work has been done in the last two decades to develop the Iranian tax system, there is still a long way before reaching a desirable tax system. It is noteworthy that the role of information and communication technologies, ICT, in the development of a tax system is remarkable. In the current situation, due to the increase in the number of enterprises and economic actors, the complexity of economic activities, and other intricacies, it is not possible to reform the government tax system, except through modernization of the system, use of ICT, and monitoring the financial and economic information of individuals, companies and electronic tax processes. The purpose of this study is to investigate the effects of ICT on corporate income tax collection from the perspective of tax officials and senior managers of companies and compare their views.

Method: The statistical population of this study consists of tax officials, senior managers, and accountants of companies across the country. Due to the uncertainty about population size, the sample size based on Cochran's formula with an error of 5% was obtained about 384 people. In this study, a quality questionnaire, whose reliability and validity have been verified, was used to collect data. Cronbach's alpha method was used for reliability testing. Also, in this study, to assess the content validity of the measurement tool, a preliminary questionnaire was presented as a "limited test" for some experts to provide recommendations for the questions. These recommendations were included in the final questionnaire. It was concluded that the assessment tool has the desired content validity. In this study, inferential and descriptive statistics have been used to analyze the information. For inferential analysis and to analyze the data, a one-sample t-test and an Independent two-sample t-test were used. Friedman tests were used for ranking. SPSS software version 23 was used to analyze the data.

Results: The findings of this study showed that the use of information and communication technologies gives rise to an increase in the access of tax authorities to tax information, increase in corporate tax compliance, reduction in tax compliance costs, increase in corporate

income tax collection, rise of corporate income tax transparency, and higher effectiveness and efficiency of corporate income tax collection. And, statistically, there is a significant difference between the views of tax officials and senior managers and accountants of companies only in terms of the effect of using ICT on the amount of income tax collection, and in other cases, there is no significant difference.

Conclusion: The use of ICT affects the collection of income tax. Increasing investment in ICT is associated with increased tax collection.

Keywords: *Information and Communication Technology, Company Income Tax Collection, Tax Compliance.*

Paper Type: *Research Paper.*

Citation: Salari Kiskani, F., Pourheidari, O., Khodamipour, A. (2020). Impacts of information and communication technology on tax collection. *Journal of Accounting Knowledge*, 11(4), 187-210.

بررسی تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر جمع‌آوری مالیات

فاطمه سالاری کیسکانی*

امید پورحیدری

احمد خدای پور

چکیده

هدف: امروزه، در پرتو مطالعات نوین مالی و اقتصادی، مالیات به عنوان رکن اصلی درآمدهای دولت‌ها محسوب گردیده و ثبات و پایداری این نوع از درآمدها در برابر درآمدهای ناپایدار، دستیابی به یک نظام مناسب مالیاتی را برای کشورها ضروری ساخته است. هدف این مقاله بررسی تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر جمع‌آوری مالیات بر درآمد شرکت‌هاست.

روش: در این پژوهش تلاش می‌شود تا با بهره‌گیری از نظر ماموران مالیاتی و مدیران سطح عالی و حسابداران شرکت‌ها تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر جمع‌آوری مالیات بررسی گردد. ابزار مورد استفاده به منظور جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه کیفی است که پایایی و روایی آن مورد تأیید قرار گرفته است.

یافته‌ها: یافته‌های این پژوهش نشان داد که استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات موجب افزایش دسترسی سازمان امور مالیاتی به اطلاعات مالیاتی، افزایش تمکین مالیاتی شرکت‌ها و کاهش هزینه‌های تمکین مالیاتی، افزایش میزان جمع‌آوری مالیات بر درآمد شرکت‌ها، شفافیت جمع‌آوری مالیات بر درآمد شرکت‌ها و اثربخشی و کارایی جمع‌آوری مالیات بر درآمد شرکت‌ها می‌شود.

نتیجه‌گیری: بکارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات بر جمع‌آوری مالیات بر درآمد تأثیرگذار است. با افزایش سرمایه‌گذاری در فناوری اطلاعات و ارتباطات جمع‌آوری مالیات نیز افزایش می‌یابد.

واژه‌های کلیدی: فناوری اطلاعات و ارتباطات، جمع‌آوری مالیات، تمکین مالیاتی.

نوع مقاله: پژوهشی.

استناد: سالاری کیسکانی، فاطمه؛ پورحیدری، امید؛ خدای پور، احمد. (۱۳۹۹). بررسی تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر جمع‌آوری مالیات. *دانش حسابداری*، ۱۱(۴)، ۲۱۰-۱۸۷.

دانش حسابداری، دوره یازدهم، ش ۴، پیاپی ۴۳، صص. ۲۱۰-۱۸۷.

نویسنده مسئول، دانشجوی دکتری گروه حسابداری، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران. (رایانامه: salarifateme5@gmail.com).

* استاد گروه حسابداری، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران. (رایانامه: opourheidari@uk.ac.ir).

دانشیار گروه حسابداری، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران. (رایانامه: khodamipour@uk.ac.ir).

تاریخ پذیرش: ۹۹/۵/۱۲

تاریخ دریافت: ۹۸/۱۲/۱۹

دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه شهید باهنر کرمان.

مقدمه

مالیات یکی از مسائل مهم اساسی در مدیریت درآمد ملی است و نقش مهمی در جوامع ایفا می‌کند. مالیات برای توسعه پایدار حیاتی است، زیرا از نقش اساسی یک دولت کارآمد پشتیبانی می‌کند و زمینه رشد اقتصادی را فراهم می‌نماید. اغلب نقش مالیات به عنوان وسیله‌ای برای توسعه و رشد توانایی‌های دولت نادیده گرفته شده است. هر دولت برای پرداخت هزینه‌های جاری داخلی و خارجی خود به درآمدهای مالیاتی نیازمند است. مالیات، هزینه‌ای است که بر تمام واحدهای انتفاعی که به‌نوعی درآمدزایی می‌کنند، از جانب دولت تحمیل می‌شود (حسنی‌القرار و شعری‌آناقیز، ۱۳۹۶). مالیات قوی‌ترین و مؤثرترین ابزار مالی است که باعث کاهش مصرف خصوصی، افزایش سرمایه‌گذاری و همچنین جمع‌آوری منابع از اشخاص حقیقی و حقوقی توسط دولت برای توسعه اقتصادی می‌شود. اهداف اقتصادی و اجتماعی مالیات عبارتند از: تأثیر و کنترل رفتار اقتصادی، انتقال منابع از بخش خصوصی به بخش عمومی، توزیع هزینه‌های حکومتی و ترویج توسعه اقتصادی (گرایبی‌نژاد و چپر دار، ۱۳۹۱).

در ایران انواع مختلف مالیات وجود دارد، از جمله مالیات بر درآمد مشاغل، مالیات بر درآمد اشخاص حقوقی، مالیات بر درآمد املاک، مالیات بر ارث، مالیات بر ارزش افزوده، و غیره. این مطالعه مالیات بر درآمد شرکت‌ها را به عنوان منبع مهم درآمد دولت توضیح می‌دهد، مالیات بر درآمد شرکت‌ها همچنین باعث رشد اقتصادی و جذب سرمایه‌گذاری جدید می‌شود، توزیع عادلانه درآمد را امکان‌پذیر می‌سازد و فرصت‌های شغلی را افزایش می‌دهد. ادگار و سنדר^۱ (۲۰۰۵) بیان می‌کنند که «مالیات بر درآمد شرکت‌ها (CIT) مالیات بر درآمد (سود) به دست آمده توسط شرکت‌ها است و به‌طور کلی مالیات‌های مستقیم نقش مهمی در تنظیمات بازار و گمانه‌زنی موفق^۳ دارد». سود به عنوان نتیجه نهایی فرآیند حسابداری و اصلی‌ترین منبع اطلاعاتی مورد توجه و تأکید استفاده‌کنندگان اطلاعات حسابداری است یکی از ذینفعانی که خود را در سود شرکت‌ها سهیم می‌داند دولت است که این سهم را از طریق مالیات مطالبه می‌کند (پورحیدری و سروستانی، ۱۳۹۲). اغلب شرکت‌ها مالیات را از عمده‌ترین عوامل خروج وجه نقد و تهدیدی برای تداوم فعالیت قلمداد می‌کنند (کاشانی‌پور و همکاران، ۱۳۹۸). تقریباً در تمام مواردی که شرکت‌ها مالیات ابرازی خود را اعلام می‌دارند مورد قبول مقامات مالیاتی قرار نمی‌گیرد از این رو بین مالیات ابرازی و مالیات قطعی شناسایی شده اختلاف ایجاد می‌شود این اختلاف از مآخذ محاسبه مالیات یعنی سود مشمول مالیات در نظر گرفته شده ناشی می‌شود (پورحیدری و سروستانی، ۱۳۹۱). هر دولت نیاز به تقویت پایه‌های درآمدی خود دارد و درآمدهای مالیاتی بخش اصلی و عمده درآمد دولت هستند. سیستم‌های پرداخت مالیات الکترونیکی دسترسی دقیق و سریع به اطلاعات مالیات‌دهندگان را افزایش می‌دهند و پیش‌نیاز طرح خوب، برنامه‌ریزی و سیاست مالی مناسب و همچنین بهبود توسعه اقتصادی است. علاوه بر این «برای تمام دولت‌ها در سراسر جهان ایجاد ابزار مناسب برای تولید درآمد کافی جهت ارائه خدمات و امکانات اجتماعی به شهروندان خود از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است» (کونولی^۴ و همکاران، ۲۰۱۰).

اگرچه در حدود دو دهه اخیر، اقدامات زیادی برای توسعه نظام مالیاتی ایران انجام شده است، اما هنوز فاصله زیادی با یک نظام مالیاتی مطلوب وجود دارد. در این میان نقش فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT)^۵ در توسعه نظام مالیاتی بسیار مهم و کلیدی است. در شرایط فعلی به دلیل افزایش تعداد بنگاه‌ها و فعالان اقتصادی، پیچیدگی فعالیت‌های اقتصادی

و غیره اصلاح نظام مالیاتی کشور جز با مدرنیزاسیون دستگاه مالیاتی و استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات در جمع آوری و رصد اطلاعات مالی و اقتصادی افراد و بنگاه‌ها، الکترونیکی کردن فرایندهای مختلف مالیاتی امکان‌پذیر نیست (میرمحمدی و جنتی، ۱۳۹۵). این مطالعه به بررسی تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر جمع آوری مالیات بر درآمد شرکت‌ها می‌پردازد، بنابراین، در راستای دستیابی به این هدف سؤالات کلی تحقیق به صورت زیر مطرح می‌شوند:

۱. «آیا فناوری اطلاعات و ارتباطات بر جمع آوری مالیات بر درآمد شرکت‌ها تأثیرگذار است؟»
۲. «آیا بین دیدگاه مأموران مالیاتی و مدیران سطح عالی و حسابداران شرکت‌ها در مورد تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر جمع آوری مالیات بر درآمد شرکت‌ها تفاوت معناداری وجود دارد؟»

ادامه مقاله به ترتیب شامل قسمت‌های مبانی نظری و فرضیه‌های پژوهش، پیشینه پژوهش، روش پژوهش، یافته‌های پژوهش، بحث و نتیجه‌گیری است.

مبانی نظری و فرضیه‌های پژوهش

تعریف فناوری اطلاعات و ارتباطات

فناوری اطلاعات و ارتباطات از تلفیق سه حوزه اطلاعات، کامپیوتر و ارتباطات پدید آمده است. هرچند به نظر می‌رسد مفهوم فناوری اطلاعات و ارتباطات روشن باشد اما در واقع چنین نیست و تعاریف مختلفی از فناوری اطلاعات و ارتباطات توسط سازمان‌ها و افراد مختلف ارائه شده است. بهان و هولمز^۶ (۱۹۹۸) در مطالعه خود فناوری اطلاعات و ارتباطات را این‌گونه تعریف کرده‌اند: «اصطلاح فناوری اطلاعات و ارتباطات برای توصیف فناوری‌هایی به کار می‌رود که ما را در ضبط، ذخیره‌سازی، پردازش، بازیابی، انتقال و دریافت اطلاعات یاری می‌کند. این اصطلاح فناوری‌هایی مانند کامپیوتر، انتقال از طریق فاکس، ارتباط از راه دور، تلفن، ماشین حساب، چاپ و حکاکی را نیز در برمی‌گیرد» (جعفری صمیمی و همکاران، ۱۳۸۸). فناوری اطلاعات، همچنان که به وسیله «انجمن فناوری اطلاعات آمریکا» تعریف شده است، به مطالعه، طراحی، توسعه، پیاده‌سازی، پشتیبانی یا مدیریت سامانه‌های اطلاعاتی مبتنی بر رایانه، خصوصاً برنامه‌های نرم‌افزاری و سخت‌افزار رایانه می‌پردازد. به طور کوتاه، فناوری اطلاعات با مسائلی مانند استفاده از رایانه‌های الکترونیکی و نرم‌افزار سروکار دارد تا اینکه تبدیل، ذخیره، حفاظت، پردازش، انتقال و بازیابی اطلاعات به شکلی مطمئن و امن انجام پذیرد. اخیراً تغییر اندکی در این عبارت داده می‌شود تا این اصطلاح به طور روشن دایره ارتباطات الکترونیکی را نیز در برگیرد. بنابراین، عده‌ای بیشتر مایلند تا عبارت «فناوری اطلاعات و ارتباطات» را به کار ببرند (رضایی و همکاران، ۱۳۹۴). البته تفاوت این دو واژه از نحوه برقراری ارتباط نشئت گرفته است. واژه اول، یعنی فناوری اطلاعات به جریان یک‌سویه ارتباط اشاره دارد که در این فرایند، گیرنده یا دریافت‌کننده نسبت به اطلاعات دریافتی منفعل است. واژه دوم یعنی فناوری اطلاعات و ارتباطات به تعامل میان کاربر و دنیای اطلاعات یعنی به جریان دوسویه ارتباط اشاره دارد که در این فرایند، کاربر نقش بسیار فعالی در ردوبدل کردن اطلاعات بر عهده دارد (زمانی، ۱۳۸۴).

معرفی طرح جامع مالیاتی و ضرورت اجرای آن

آنچه در عمل و در کشور ما تاکنون جهت وصول مالیات اتفاق افتاده شیوه سنتی و کاغذی ابراز، تشخیص و وصول مالیات بوده است. این سازوکار هم برای دولت و هم برای مالیات‌دهندگان هزینه‌های بسیاری به همراه دارد. از جمله این

هزینه‌ها می‌توان به اتلاف وقت و هزینه‌بر بودن ابراز، رسیدگی و وصول مالیات را نام برد. توسعه روزافزون ابعاد اقتصاد کشورها، افزایش تعداد مؤدیان و حجم مالیات دریافتی، افزایش و نقش مالیات در تأمین هزینه‌های دولتی، و همچنین تنوع و پیچیدگی شیوه‌های کسب و کار و تحصیل درآمد، موجب شد تا سازمان‌های مالیاتی برای کاهش هزینه‌های اجرایی درصدد جایگزینی روش‌های جدید و کم‌هزینه به جای روش‌های سنتی تشخیص و وصول مالیات باشند (نوذری و شهابی، ۱۳۹۶).

نمودار ۱. وضعیت سازمان امور مالیاتی کشور قبل از اجرای طرح جامع مالیاتی

در شرایطی که استفاده از فناوری‌های پیشرفته جز لاینفک زندگی مردم شده است سازمان امور مالیاتی کشور می‌کوشد تا با اتکا بر سخت‌افزارها و نرم‌افزارهای پیشرفته الکترونیکی و فناوری‌های روز خدمات جدید و گسترده‌ای را به مؤدیان مالیاتی ارائه دهد همه این تحولات در قالب طرحی به نام «طرح جامع مالیاتی» در حال انجام است که عظیم‌ترین پروژه فناوری اطلاعات در حوزه اقتصادی کشور محسوب می‌شود. این طرح یک تغییر رفتار مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات است که کلیه ارکان سازمان شامل ساختار، فرآیندها، تغییر قوانین و مقررات، فناوری و منابع انسانی را در برمی‌گیرد (سازمان امور مالیاتی، ۱۳۹۰).

اهداف طرح جامع مالیاتی

اهداف طرح جامع مالیاتی به شرح زیر هستند:

الف. افزایش درآمدهای مالیاتی: از طریق راه‌کارهایی مانند جلوگیری از فرار مالیاتی شناسایی مؤدیان جدید مالیاتی و تسریع در فرآیند تشخیص و وصول مالیات.

ب: کاهش هزینه‌های اجرایی عملیات مالیاتی: از طریق گسترش فرهنگ خود اظهاری، تخصیص بهینه منابع، تفویض اختیارات، برون‌سپاری، افزایش کارایی و بهره‌وری در انجام وظیفه و سایر امور مربوطه.

ج. افزایش میزان رضایتمندی صاحبان منافع: از طریق راهکارهایی مانند، مهندسی مجدد فرآیندهای سازمان، بهره‌گیری از امکانات فناوری اطلاعات، ایجاد عدالت مالیاتی و اشاعه فرهنگ مالیاتی (سازمان امور مالیاتی، ۱۳۹۰).

راهکارهای دستیابی به اهداف طرح جامع مالیاتی

به منظور دستیابی به اهداف عنوان‌شده، اقدامات متعددی باید صورت پذیرد، که اهم آن‌ها بر اساس هریک از اهداف به تفکیک به شرح زیر است.

- راهکارهای دستیابی به افزایش درآمدهای مالیاتی عبارتند از:

تجمیع درآمدهای هر مؤدی، ایجاد سیستم هوشمند تحلیل درخواست‌ها و ممیزی هدفمند، ایجاد شبکه یکپارچه ردیابی و ثبت مبادلات، تسهیل پیاده‌سازی انواع جدید مالیات، بهبود و تعالی فرآیندهای شناسایی و تشخیص، جلوگیری از فرار مالیاتی.

- راهکارهای دستیابی به هدف کاهش هزینه‌های عملیاتی عبارتند از:

گسترش فرهنگ خوداظهاری، تخصیص بهینه منابع، تفویض اختیارات و برونسپاری، افزایش کارایی و بهره‌وری سازمان، بهبود و تعالی فرآیندهای درون سازمان، رفع موانع استفاده از روش‌های الکترونیکی، ایجاد یک سیستم اطلاعات مدیریت در درون سازمان.

- راهکارهای دستیابی به هدف افزایش رضایت صاحبان منافع عبارتند از:

مهندسی مجدد فرآیندهای سازمان، بهره‌گیری از فناوری اطلاعات، ایجاد عدالت مالیاتی و اشاعه فرهنگ مالیاتی، اجرای آسان، سریع، دقیق، یکپارچه و فراگیر امور مالیاتی، پیاده‌سازی نظام یکپارچه مالیاتی، ارتقای سطح خدمات به مؤدیان (سازمان امور مالیاتی، ۱۳۹۰).

یکی از دلایل اصلی تدوین طرح جامع مالیاتی، عدم تمکین مؤدیان در پرداخت مالیات بوده است. نگاهی به اهداف سه‌گانه طرح جامع مالیاتی بیانگر آن است که همواره عدم تمکین مالیاتی، مسئله اساسی دولت در سطح کلان و سازمان امور مالیاتی کشور در سطح خرد بوده است (باباجانی و باقری، ۱۳۹۶). مؤلفه‌های تمکین مالیاتی با توجه به پژوهش باباجانی و باقری (۱۳۹۶) عبارتند از: ثبت نام به موقع مؤدی، تهیه و تسلیم اظهارنامه، گزارش صحیح بدهی مالیاتی و پرداخت بدهی مالیاتی.

دستگاه مالیاتی برای تأمین اطلاعات مورد نیاز خود از سه کانال اصلی زیر اقدام می‌کند:

۱. اطلاعاتی که به صورت داوطلبانه از سوی مؤدیان در اظهارنامه‌های مالیاتی ارائه می‌شود؛ ۲. اطلاعاتی که با استفاده از اختیارات قانونی و بعضاً قوه قهریه سازمان جمع‌آوری می‌شود؛ ۳. اطلاعاتی که اشخاص ثالث نظیر بانک‌ها، دستگاه‌های دولتی و طرفه‌ای معامله، مکلف به ارائه آن هستند. برای هر کدام از این اطلاعات، نیاز به ساختارها و کانال‌های ارتباطی الکترونیکی است (میرمحمدی و جنتی، ۱۳۹۵).

شفافیت در تمام بخش‌های اقتصادی از جمله نظام مالیاتی می‌تواند نظام انگیزشی را تقویت و حمایت مردم در سطح کلان اقتصاد را بیشتر نماید. یکی از گام‌های شفاف‌سازی مالیاتی برای آگاهی دادن و جلب اعتماد و مشارکت مردم ایجاد «کلینیک‌های مالیاتی» در مراکز است که مردم حضور بیشتری دارند. نقش این کلینیک‌ها، آگاه نمودن مردم از قوانین و حقوق مالیاتی، کمک به تهیه دقیق، سریع و رایگان اظهارنامه‌های مالیاتی، توضیح و شفاف‌سازی گرفتن درآمدهای مالیاتی و وضعیت مصرف آن‌ها برای آگاهی بیشتر مردم است (خادم‌علیزاده، ۱۳۹۵). مونگا^۲ (۲۰۰۸) بیان می‌کند که دولت الکترونیک انقلابی در کیفیت ارائه خدمات به شهروندان ایجاد کرده است که با افزایش شفافیت در روند اداری، صرفه‌جویی زمان به دلیل شرایط خدمات پنجره واحد، ساده‌سازی رویه‌ها، کاهش فساد، بهبود اداره و مدیریت رکورد و بهبود نگرش و رفتار کارمندان دولت همراه بوده است. فناوری اطلاعات و ارتباطات مزایای متعددی

دارد از جمله: کاهش تاخیرات اداری، رویه‌های اجرایی شفاف‌تر و مشهود، استفاده از منابع انسانی با کارایی بیشتر و بهبود گسترش اطلاعات در میان مالیات‌دهندگان (موگوم، ۲۰۰۶).

افزایش رقابت، استمرار کوچک‌سازی، دستیابی به سطوح عملکرد بالا، جهانی‌سازی و آزادسازی مثال‌هایی از تغییرات وسیعی است که امروزه اکثر سازمان‌ها با آن روبرو هستند و سازمان‌ها مجبور به شکل‌دهی دوباره و سازماندهی مجدد خود هستند. در عین حال آن‌ها باید از سلسله‌مراتب و وظیفه‌ای به سازمان‌های شبکه‌ای و منعطف با عملکرد بالا مبدل شوند. سازمان‌ها به منظور چیره شدن بر این چالش‌ها نیازمند توجه به فناوری اطلاعات به عنوان یک عامل تعیین‌کننده هستند که از آن نه فقط به منظور تقویت اثربخشی و کارایی عملیات بلکه همچنین در جهت پاسخگویی سریع‌تر و مستمر به نیازهای مشتریان و فشارهای رقابتی و عرضه مطلوب‌تر از طریق تعدد کانال‌های توزیع و افزایش توانایی در ارتباط برقرار کردن با مشتریان، عرضه‌کنندگان و دیگر سهامداران باید استفاده شود (پورحسن هرزندی و رحیمی، ۱۳۹۶). کاهش هزینه‌ها و افزایش بهره‌وری مزایای دولت الکترونیک (شامل مالیات الکترونیک) است (تپسکات، ۱۹۹۶). استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات در جمع‌آوری مالیات بر درآمد شرکت باعث افزایش کارایی و افزایش درآمدهای مالیاتی شده است (فو^{۱۱} و همکاران، ۲۰۰۶). سیستم پرداخت مالیات الکترونیک اثربخشی اداره مالیات را بهبود بخشیده و خدمات به مالیات‌دهندگان را افزایش داده است (ادوارد-داو^{۱۱}، ۲۰۰۸).

مزایای بکارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات

استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات به طور کلی فرایند ارائه خدمات، الگوهای تجاری و انتظارات مردم از کیفیت و کارایی اطلاعات را تغییر داده است. تامست^{۱۲} (۲۰۰۸) از این دیدگاه حمایت می‌کند که سیستم مالیاتی باید برای مالیات‌دهندگان قابل قبول، ساده و کارآمد باشد (کندی و سوگدن^{۱۳}، ۲۰۰۷). تفاوت بین سیستمهای بوروکراتیک سنتی و سیستم مالیات الکترونیک (E-tax) در جدول ۱ نشان داده شده است:

طبق تعریف تات-کی هو^{۱۴} (۲۰۰۲) «پارادایم‌های جدید حرکت را به سمت پارادایم مالیات الکترونیک سوق می‌دهند، که بر ایجاد شبکه هماهنگ، همکاری خارجی و خدمات به مالیات‌دهندگان تأکید دارد». سلمرود^{۱۵} (۱۹۹۶) خاطر نشان کرد که طراحی یک سیستم مالیاتی بهینه نه تنها به تغییرات در فناوری جمع‌آوری مالیات توجه می‌کند، بلکه اینکه چگونه ممکن است فناوری محیط اقتصادی را که دولت‌ها در صدد جمع‌آوری درآمد هستند دگرگون کند نیز در نظر می‌گیرد. طبق گفته برد و زولت^{۱۶} (۲۰۰۸)، «سیاست‌گذاران باید تأثیر تغییرات فناوری را در طراحی مالیات‌های خاص و استفاده نسبی از ابزارهای مالیاتی مختلف در افزایش درآمد در نظر بگیرند».

جدول ۱. سیستم بوروکراتیک سنتی و سیستم مالیات الکترونیک (E-tax)

شرح	سیستم بوروکراتیک سنتی	سیستم مالیات الکترونیک (E-tax)
جهت‌گیری	هزینه - بازده محصول	انعطاف‌پذیری - کنترل و رضایت کاربر
سازماندهی فرآیند	عقلانیت عملکردی، دپارتمان‌سازی، سلسله‌مراتب عمودی کنترل	سلسله‌مراتب افقی، سازمان شبکه، به اشتراک‌گذاری اطلاعات
اصل مدیریت	مدیریت طبق قانون و دستورالعمل	مدیریت انعطاف‌پذیر، کار گروهی بین بخشی با هماهنگی مرکزی
سبک مدیریت	دستور و کنترل	تسهیل و هماهنگی، کارآفرینی نوآورانه
ارتباطات داخلی	بالا به پایین، سلسله‌مراتبی	شبکه چند منظوره سلسله‌مراتبی با هماهنگی مرکزی، ارتباط مستقیم

شرح	سیستم بوروکراتیک سنتی	سیستم مالیات الکترونیکی (E-tax)
ارتباط خارجی	کانال‌های متمرکز، رسمی و محدود	بازخورد رسمی و غیررسمی مستقیم و سریع، کانال‌های متعدد
نحوه ارائه خدمات	حالت مستند و تعامل بین فردی	تبادل الکترونیکی، تعامل غیر چهره به چهره
اصول ارائه خدمات	استاندارد سازی، بی طرفی، برابر بودن	سفارشی سازی کاربر، شخصی سازی

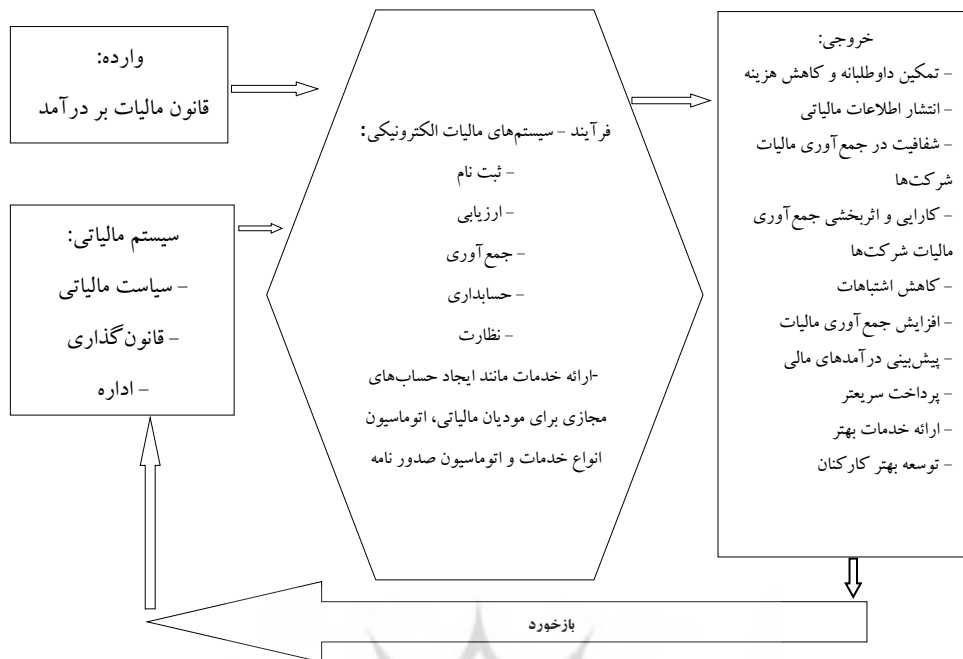
منبع: تات- کی هو (۲۰۰۲)

ادارات مالیاتی برای ایجاد شفافیت در کارها، کارآیی بیشتر و پاسخگویی به نیازهای دولت و مودیان به فناوریهای جدید نیاز دارند (بت و یدح^{۱۷}، ۲۰۱۷). در دو دهه گذشته، روش‌های متفاوتی وجود داشته است که اداره امور مالیاتی از فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) برای بهبود عملکرد استفاده کرده است، برخی از این موارد عبارتند از: دسترسی به سوابق مالیاتی، کاهش اشتباهات، زمان پردازش و هزینه‌ها؛ به منظور بهبود و ارتقاء تمکین داوطلبانه و در نتیجه افزایش جمع آوری درآمد (ادوارد- داو، ۲۰۰۸، چتام^{۱۸}، ۲۰۱۳). برخی از ادارات فقط برای انجام وظایف اصلی خود از قبیل: ثبت نام، پردازش، پرداخت و حسابداری، هدفگذاری حسابرسی^{۱۹} و جمع آوری مطالبات از فناوریهای نوین استفاده می‌کنند. با این حال، به طور گسترده‌تر، نمونه‌هایی از ابزارهای فناوری اطلاعات و ارتباطات که ممکن است که توسط مقامات مالیاتی مورد استفاده قرار گیرد عبارتند از: تشکیل پرونده الکترونیکی، اظهارنامه مالیاتی، پرداخت الکترونیکی، به اشتراک گذاری داده و بانک اطلاعاتی، درگاه‌های کمک به مودیان مالیاتی و درگاه‌های پاسخگویی به سؤالات فنی (اسکارسلا^{۲۰}، ۲۰۱۹).

سازمان همکاری و توسعه اقتصادی مزایای فناوری اطلاعات و ارتباطات را جهت استفاده در ادارات مالیاتی برجسته کرده است و توجه زیادی به نقش کلان داده‌ها^{۲۱} و تکنیک‌های پیشرفته تحلیلی داده‌ها برای امور مالیاتی دارد. سازمان همکاری و توسعه اقتصادی با اشاره به جمع آوری کلان داده‌ها از منابع شخص ثالث که می‌تواند با داده‌های مالیاتی همراه باشد، تأکید می‌کند که چگونه این امر به سازمان‌های درآمدی امکان توسعه و ایجاد خدمات الکترونیکی متناسب با نیازهای خاص مالیات‌دهندگان شخصی و تجاری را می‌دهد. ادارات مالیاتی از طریق پیاده سازی چندین کلان داده برای ذخیره اطلاعات، تجزیه و تحلیل در طی چندین دوره، انطباق، کنترل و فعالیتهای مدیریت ریسک، شناسایی و ردیابی تغییرات در توانایی‌ها و عملکرد مالیات‌دهندگان، با به اشتراک گذاشتن بینش‌ها و اطلاعات به صورت موثرتر و به موقع وظایف خود را انجام دهند (انجمن ادارات امور مالیاتی اروپا^{۲۲}، ۲۰۱۸).

شناسایی مؤلفه‌های اساسی تشکیل دهنده سیستم مالیاتی ایران

بر اساس نگرش سیستمی سازمان امور مالیاتی، در حکم یک سیستم باز، با جهان پیرامون خود در ارتباط است و عوامل بیرونی و محیطی بر رفتار آن تأثیر می‌گذارد و همانند همه سیستم‌های باز دارای ورودی، واحد پردازش (تبدیل فرایندها) و خروجی است (میرمحمدی و جنتی، ۱۳۹۶).

شکل ۱. سیستم مالیات الکترونیکی (E-Tax)

از نظر فو و همکاران (۲۰۰۶) سیستم مالیات الکترونیکی یک برنامه مهم است که فرایندهای مربوط به مالیات را به منظور بهبود کارایی در ارزیابی و جمع‌آوری اطلاعات مالیاتی، خودکار می‌کند. مالیات الکترونیکی یک سرویس جدید است که توسط دولت فراهم شده است تا شهروندان، به ویژه مالیات‌دهندگان، فرم‌های الکترونیکی تشکیل پرونده مالیات و جزئیات پرداخت لازم را از طریق اینترنت تکمیل کنند. همانطور که در شکل شماره یک مشاهده می‌شود مالیات الکترونیکی اجازه ورود داده‌های مالیاتی، پردازش خودکار، محاسبه و تجزیه و تحلیل و همچنین تولید خودکار گزارش‌های مالیاتی و بازخورد مورد نیاز برای کنترل مدیریت ریسک را می‌دهد (مور^۳، ۱۹۹۹، پارچ^۴، ۱۹۹۷). بنابراین، با توجه به موارد بیان شده فرضیه‌های پژوهش به صورت زیر مطرح می‌شوند:

فرضیه اصلی ۱: فناوری اطلاعات و ارتباطات بر جمع‌آوری مالیات بر درآمد شرکت‌ها تأثیرگذار است.

فرضیه فرعی ۱-۱: استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات موجب افزایش میزان جمع‌آوری مالیات بر درآمد شرکت‌ها می‌شود.

فرضیه فرعی ۱-۲: استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات موجب افزایش تمکین مالیاتی شرکت‌ها و کاهش هزینه‌های تمکین مالیاتی می‌گردد.

فرضیه فرعی ۱-۳: استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات موجب بهبود دسترسی سازمان امور مالیاتی به اطلاعات مالیاتی شرکت‌ها می‌شود.

فرضیه فرعی ۱-۴: استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات موجب شفافیت جمع‌آوری مالیات بر درآمد شرکت‌ها می‌شود.

فرضیه فرعی ۱-۵: استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات موجب اثربخشی و کارایی جمع‌آوری مالیات بر درآمد شرکت‌ها می‌شود.

فرضیه اصلی ۲: بین دیدگاه مأموران مالیاتی و مدیران سطح عالی و حسابداران شرکت‌ها در مورد تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر جمع‌آوری مالیات بر درآمد شرکت‌ها تفاوت معناداری وجود دارد.

پیشینه تحقیق

سابقه تحقیق درباره تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر جمع‌آوری مالیات به سال‌ها قبل برمی‌گردد. **ایم و جانگ^{۲۵}** (۲۰۰۱) در پژوهش خود تحت عنوان «استفاده از فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات برای تقویت شفافیت روابط دولت و شهروندان در کره» به این نتیجه رسیدند که فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات به‌طور چشمگیری عملکرد دولت را تحت تأثیر قرار داده است. توسعه فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات منجر به کارایی بیشتر دولت و تقویت ارتباطات شهروندان دولتی با تضمین شفافیت، قابل‌دسترس بودن و مشارکت از طریق اینترنت شده است. **حنیفه^{۲۶}** (۲۰۰۷) در تحقیقی با عنوان «سیستم‌های مالیاتی، تمکین مؤدیان و مسائل مربوط به مالیات خاص» به این نتیجه رسید که سیستم ثبت و بایگانی الکترونیکی مالیات از طریق کاهش مصرف کاغذ سبب کاهش هزینه جمع‌آوری و تمکین مالیاتی می‌گردد. طبق مطالعه **ساهو و گاپتا^{۲۷}** (۲۰۰۷) دولت‌های جهان به منظور صرفه‌جویی در هزینه‌های بالقوه و افزایش بهره‌وری در ارائه خدمات آنلاین به شهروندان خود به طرق مختلف از فناوری اطلاعات و ارتباطات استفاده نموده‌اند.

ایزاک و لیلیان^{۲۸} (۲۰۱۰) در پژوهش خود تحت عنوان «اتوماسیون و مدیریت مالیات به عنوان ابزاری برای دستیابی به بهره‌وری و افزایش درآمد» به این نتیجه رسیدند که همبستگی مثبتی بین اتوماسیون و هزینه‌های اداری مالیاتی، اتوماسیون و اثربخشی جمع‌آوری درآمد وجود دارد. **ابراهیم و پاپ^{۲۹}** (۲۰۱۱) در پژوهش خود تحت عنوان «هزینه‌های ثبت مالیات الکترونیکی برای مالیات‌دهندگان مشاغل در مالزی» به این نتیجه رسیدند که تنها زمان ارائه فرم‌های بازپرداخت درآمد و زمان دریافت مشاوره و کمک به‌طور قابل‌توجهی بین گروه‌های ثبت الکترونیکی و گروه دستی متفاوت است. علاوه بر این، تفاوت‌های قابل‌توجهی در هزینه‌های فناوری اطلاعات بین گروه‌های الکترونیکی ثبت‌نام و گروه دستی وجود دارد. **لاکواتا^{۳۰}** (۲۰۱۱) تأثیر سیستم ثبت الکترونیکی مالیات بر تمکین مالیاتی و جمع‌آوری مالیات مورد بررسی قرار داد و به این نتیجه رسید که سیستم‌های پرداخت الکترونیک سبب افزایش تمکین و جمع‌آوری مالیات شده، نگرش مؤدیان و کارکنان امور مالیاتی نسبت به استفاده از مالیات الکترونیکی مثبت است و دلیل کند بودن سرعت سرورهای فعلی مالیات الکترونیکی تعداد زیاد کاربران آن است. **عزیز و ایدریس^{۳۱}** (۲۰۱۲) در پژوهش خود به این نتیجه رسید که فناوری اطلاعات و ارتباطات به سازمان امور مالیاتی کمک می‌کند تا به‌طور مؤثر و کارآمد، وظایف خود را در زمینه شناسایی و ثبت‌نام مؤدیان، جمع‌آوری و پردازش پرداخت‌ها، حسابرسی و تشخیص مالیات، حسابداری و سایر وظایف اداری مالی انجام دهند.

چتام^{۳۲} (۲۰۱۳) در تحقیقی با عنوان «تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر مالیات: مطالعه موردی بخش بزرگی از مالیات‌دهندگان اداره مالیات تانزانیا» به این نتیجه رسید استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات هزینه‌های اداری و جمع‌آوری مالیات را کاهش می‌دهد؛ موجب صرفه‌جویی در زمان پردازش برای مالیات‌دهندگان می‌شود؛ همچنین

موجب افزایش سرعت و شفافیت در تشخیص و سایر فرآیندهای جمع‌آوری مالیات می‌گردد؛ هزینه‌های تمکین مالیاتی و ابلاغ را کاهش می‌دهد؛ سبب دسترسی به موقع به اطلاعات و افزایش کارایی و بهره‌وری جمع‌آوری مالیات بر درآمد می‌گردد.

در یکی از مطالعات گایلر^{۳۳} (۲۰۱۳) به این نتیجه رسید: استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات تأثیر مستقیم و عمیقی بر نحوه انجام امور تجاری خصوصی و دولتی دارد و فناوری اطلاعات جزء مهمی از مدیریت مالیات مدرن است؛ از آنجا که ادارات مالیاتی را قادر می‌سازد تا اطلاعات بیشتری را جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل کنند، حجم کار و منابع را فعالانه مدیریت کنند، تعاملات با مالیات‌دهندگان تقویت کنند، رفتار مالیات‌دهندگان را همگون سازند و اجرای یکنواخت قانون مالیات‌ها را تسهیل می‌کند. ماناما^{۳۴} (۲۰۱۳) اشاره کرد که «یکی از زمینه‌های مهم کاربردی مربوط به استفاده از فن‌آوری اطلاعات، سیستم پرداخت مالیات بر درآمد است و جمع‌آوری مالیات را افزایش داده است».

کریمی^{۳۴} و همکاران (۲۰۱۷) به بررسی تأثیر سیستم‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات بر درآمد در کنیا پرداختند. نتایج نشان داد که سیستم‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات بر جمع‌آوری درآمد تأثیر گذار هستند. نیاگو^{۳۵} و همکاران (۲۰۱۷) به بررسی دلایل افزایش درآمدهای مالیاتی در کنیا پرداختند. نتایج نشان داد که سیستم‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات تأثیر مثبتی بر رشد درآمدهای مالیاتی داشته است. با استفاده از سیستم‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات اکثر ادارات مالیاتی توانسته‌اند مجموعه‌های قابل توجه مالیات و رشد درآمد را ثبت کنند. کاینیا^{۳۶} (۲۰۱۹) در پژوهش خود به این نتیجه رسید که فناوری اطلاعات باعث افزایش بهره‌وری در ادارات مالیاتی شده است و فناوری اطلاعات برای مدیریت فرآیندهای مالیاتی ضروری است. مدت زمان بین تشخیص مالیات و پرداخت آن کاهش یافته است. فنآوری در مدیریت مالیاتی با هدف افزایش کارایی در جمع‌آوری مالیات بوده و باعث کاهش خطا در مراحل جمع‌آوری داده‌ها به صورت خودکار و همچنین کاهش هزینه‌های کلی اداره امور مالیاتی می‌شود. خودکارسازی جمع‌آوری درآمد به مالیات‌دهندگان کمک کرده است تا حسابرسی بهتری از مالیات خود داشته باشند و فناوری باعث بهبود چشمگیر در زمان جمع‌آوری درآمد برای مؤدیان مالیاتی شده است.

شیرزادی و نامیان (۱۳۹۴) در پژوهشی تحت عنوان «بررسی تأثیر اجرای طرح جامع مالیاتی بر ارتقاء تمکین داوطلبانه مؤدیان مالیاتی در سازمان امور مالیاتی کشور» به این نتیجه رسیدند که اجرای طرح جامع مالیاتی بر ارتقاء تمکین داوطلبانه مؤدیان مالیاتی در سازمان امور مالیاتی کشور تأثیر مثبتی دارد. پورحسن هرزندی و رحیمی (۱۳۹۶) در پژوهش خود تحت عنوان «راستی آزمایی پارادوکس بهره‌وری فناوری اطلاعات در اداره کل امور مالیاتی آذربایجان شرقی» به این نتیجه رسیدند بکارگیری فناوری اطلاعات در اداره کل امور مالیاتی آذربایجان شرقی، بهره‌وری و کارایی و اثربخشی سازمان مذکور را افزایش داده است.

شکرخدایی و سلاطین (۱۳۹۷) در تحقیق خود با عنوان «تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر درآمدهای مالیاتی در گروه کشورهای منتخب با تأکید بر فرار مالیاتی» به این نتیجه رسیدند میزان تأثیرگذاری اثرات مستقیم ضریب نفوذ اینترنت، ضریب نفوذ تلفن همراه و خدمات امن اینترنت به عنوان شاخص‌های فاوا بر درآمدهای مالیاتی بیشتر از میزان تأثیرگذاری اثرات غیرمستقیم این شاخص‌ها بر درآمدهای مالیاتی از طریق فرار مالیاتی در گروه کشورهای منتخب

است. **ابراهیمی و همکاران (۱۳۹۷)** در پژوهشی تحت عنوان «بررسی ابعاد طرح جامع مالیاتی در ایران با تأکید بر ذینفعان، اهداف و پروژه‌ها» به این نتیجه رسیدند که ذینفعان اصلی طرح جامع مالیاتی، دولت و جامعه هستند و این امر همسو با رویه سنتی مالیات است، زیرا در هر نظام مالیاتی، ایجاد درآمد برای دولت و اعمال سیاست مالی در جهت افزایش رفاه جامعه از جمله اهداف اخذ مالیات است. همچنین نتایج پژوهش نشان می‌دهد که اهداف طرح جامع مالیاتی (افزایش درآمد مالیاتی، کاهش هزینه عملیات و افزایش رضایت صاحبان منافع) هنوز به‌طور کامل محقق نشده است و علت این امر را می‌توان در برخی از مشکلات موقت اجرایی از قبیل عدم فعال‌سازی موتور ریسک، جابجایی فیزیکی پرونده‌ها و تحویل و تحول آن‌ها بر اساس مناطق و غیره جستجو کرد و با استقرار کامل طرح جامع مالیاتی، این اهداف نیز محقق خواهند شد.

محمودآبادی و حیدریان (۱۳۹۸) در پژوهشی تحت عنوان «بررسی همسویی اصلاحات قوانین مالیاتی و طرح جامع مالیاتی با نظام مالیاتی مطلوب؛ از دیدگاه مؤدیان مالیاتی» به این نتیجه رسیدند که از دیدگاه مؤدیان مالیاتی طرح جامع مالیاتی به ترتیب موجب کاهش هزینه‌های اجرای عملیات مالیات ستانی، گسترش عدالت مالیاتی و افزایش درآمدهای مالیاتی و اصلاح قوانین مالیاتی به ترتیب موجب گسترش عدالت مالیاتی، کاهش هزینه‌های اجرای عملیات مالیات ستانی و افزایش درآمدهای مالیاتی می‌گردد.

روش‌شناسی پژوهش

این تحقیق از نظر ماهیت و هدف کاربردی است و از نظر روش جمع‌آوری داده‌ها از نوع توصیفی-پیمایشی است. روش تحقیق حاضر روش پیمایشی است که اطلاعات مورد نیاز به صورت کتبی و از طریق پرسشنامه‌ای که اعتبار ساختاری و محتوایی آن با استفاده از روش‌های تحلیلی ارزیابی شده، جمع‌آوری گردید.

جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری این پژوهش متشکل از ماموران مالیاتی (حسابرس ارشد مالیاتی، رئیس گروه مالیاتی، رئیس اداره و بالاتر) و مدیران سطح عالی (مدیر عامل و مدیران مالی و اداری) و حسابداران شرکت‌های سراسر کشور است. با توجه به نامعلوم بودن حجم جامعه، حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران و با خطای ۵ درصد، ۳۸۴ نفر به دست آمده است. پرسشنامه‌ها به دو صورت حضوری و آنلاین بین جامعه آماری توزیع گردید. نظر به اینکه احتمال عدم برگشت برخی از پرسشنامه‌ها وجود داشت ۳۰۰ پرسشنامه به صورت حضوری بین جامعه آماری مورد نظر، توزیع و در نهایت تعداد ۲۲۲ پرسشنامه قابل قبول برگشت داده شد و تعداد ۱۶۲ پرسشنامه قابل قبول به صورت آنلاین تکمیل گردید. بنابراین، جمعاً تعداد ۳۸۴ پرسشنامه قابل قبول جمع‌آوری شد.

روش و ابزار جمع‌آوری اطلاعات

ابزار جمع‌آوری اطلاعات در این تحقیق پرسشنامه کتبی است که اعتبار ساختاری و محتوایی آن به تأیید رسیده است. در راستای تدوین پرسشنامه ابتدا متون و ادبیات مرتبط با تحقیق مورد مطالعه قرار گرفت، سپس با تعدادی از کارکنان ادارات امور مالیاتی، مدیران رده بالای سازمان‌ها و شرکت‌ها در رابطه با تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر جمع‌آوری مالیات بر درآمد شرکت‌ها (CIT) مصاحبه صورت گرفت و پس از آن طرح اولیه پرسشنامه تهیه گردید. طرح اولیه

پرسشنامه با نظر اساتید محترم بررسی و پرسشنامه مقدماتی تدوین شد. به منظور افزایش قابلیت اطمینان و اعتبار پرسشنامه مقدماتی به نظرخواهی ماموران مالیاتی، مدیران سطوح عالی شرکت‌ها و صاحبانظران دانشگاه گذاشته شد و پس از لحاظ نمودن نظرات مطروحه، پرسشنامه نهایی تهیه گردید.

پرسشنامه دارای یک نامه همراه و دو بخش اصلی بود. در نامه همراه، موضوع تحقیق و اهمیت تکمیل پرسشنامه در انجام مؤثر تحقیق ذکر شده و به پاسخ‌دهندگان اطلاع داده شده بود که داده‌های جمع‌آوری شده بر مبنای پرسشنامه حاضر کاملاً محرمانه تلقی می‌گردد و نتایج صرفاً در قالب اطلاعات آماری گزارش خواهد شد. پرسشنامه متشکل از دو بخش اصلی بود. بخش اول به اطلاعات عمومی اختصاص داشت که در ارتباط با رشته تحصیلی، آخرین مدرک تحصیلی، عنوان پست سازمانی و میزان تجربه کاری پرسش‌شوندگان بود. بخش دوم پرسشنامه مربوط به سؤالات تخصصی بود که در ابتدای آن توضیح مختصری در ارتباط با اهمیت تحقیق ارائه شده بود. این بخش مشتمل بر ۵۲ سؤال بود که هر کدام برای تعیین درجه اهمیت یک عامل خاص و براساس مقیاس پنج گزینه‌ای لیکرت درجه‌بندی شده بود. طیف مذکور از کاملاً موافق (امتیاز ۵) تا کاملاً مخالف (امتیاز ۱) طبقه‌بندی شده است. اطلاعات جمع‌آوری شده در ارتباط با هر یک از این سؤالات برای تأیید یا رد فرضیه‌های مربوطه مورد استفاده قرار گرفته است.

در این پژوهش با استفاده از روش‌های مختلف پایایی و روایی ابزار اندازه‌گیری مورد آزمون قرار گرفته است. برای آزمون پایایی از روش «آلفای کرونباخ» استفاده شده است. با توجه به اینکه بررسی پایایی کل سؤالات پرسشنامه اشتباه است باید پایایی سؤالات هر بخش (متغیر) بررسی شود (کریمی، ۱۳۹۴). بر همین اساس آلفای کرونباخ هر متغیر جداگانه محاسبه گردید. همچنین در این پژوهش برای سنجش روایی محتوایی ابزار اندازه‌گیری، پرسشنامه مقدماتی بین تعدادی از متخصصان و صاحبانظران توزیع به صورت «آزمون محدود» اجرا شد تا اگر توصیه‌هایی درباره سؤالات مطرح شده در پرسشنامه وجود دارد، پیشنهاد نمایند. این توصیه‌ها دریافت و در پرسشنامه نهایی منظور گردید. در نتیجه به نظر می‌رسد ابزار سنجش از روایی محتوایی لازم برخوردار است.

جدول ۲. پایایی پرسشنامه پژوهش

مؤلفه	آلفای کرونباخ	تعداد سؤالات
میزان جمع‌آوری مالیات بر درآمد	۰/۹۳۰	۱۴
تمکین مالیاتی شرکت‌ها و هزینه‌های تمکین مالیاتی	۰/۹۰۴	۱۱
بهبود دسترسی سازمان امور مالیاتی به اطلاعات مالیاتی	۰/۸۴۴	۷
شفافیت جمع‌آوری مالیات بر درآمد	۰/۸۶۵	۱۰
اثربخشی و کارایی مالیات بر درآمد	۰/۸۵۳	۱۰

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

در مطالعه حاضر به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات از آمار استنباطی و توصیفی استفاده شده است. جهت تحلیل استنباطی و در راستای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون آماری t تک نمونه‌ای، آزمون آماری t دو نمونه مستقل^{۳۷} و جهت رتبه‌بندی از آزمون فریدمن استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش

آمار توصیفی

جدول ۳ ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه پژوهشی را نشان می‌دهد. همانگونه که در این جدول دیده می‌شود ۷۱ درصد پاسخ‌دهندگان مرد و ۲۹ درصد زن هستند. ماموران مالیاتی (شامل حسابرس ارشد مالیاتی، رئیس گروه مالیاتی، رئیس اداره و بالاتر) ۶۲ درصد پاسخ‌دهندگان و مدیران سطح عالی (شامل مدیر مالی و اداری، مدیر عامل) و حسابداران شرکت‌ها ۳۸ درصد پاسخ‌دهندگان را تشکیل می‌دهند. رشته تحصیلی ۹۱ درصد پاسخ‌دهندگان حسابداری، مدیریت و اقتصاد است. کلیه پاسخ‌دهندگان دارای مدرک تحصیلی لیسانس و بالاتر هستند. سابقه شغلی ۷۳ درصد پاسخ‌دهندگان بیش از ۵ سال است. این ویژگی‌ها نشان‌دهنده توان بالای آزمودنی‌ها برای پاسخگویی به پرسشنامه است.

جدول ۳. ویژگی‌های عمومی آزمودنی‌ها

ویژگی	تعداد	درصد	ویژگی	تعداد	درصد
جنسیت	زن	۱۱۲	حسابرس ارشد مالیاتی	۱۷۰	۴۴
	مرد	۲۷۲	رئیس گروه مالیاتی	۵۲	۱۴
	جمع	۳۸۴	رئیس اداره و بالاتر	۱۵	۴
رشته تحصیلی	حسابداری	۲۵۷	مدیر مالی و اداری	۱۰۷	۲۸
	مدیریت	۷۵	مدیر عامل	۲۳	۶
	اقتصاد	۱۷	حسابدار	۱۷	۴
	سایر	۳۵	جمع	۳۸۴	۱۰۰
	جمع	۳۸۴	یک تا پنج سال	۱۰۳	۲۷
مدرک تحصیلی	کارشناسی	۱۳۷	پنج تا ده سال	۱۲۰	۳۱
	فوق لیسانس	۲۲۷	ده تا پانزده سال	۱۱۱	۲۹
	دکتری	۲۰	پانزده تا بیست سال	۲۹	۸
	جمع	۳۸۴	بیش از بیست سال	۲۱	۵
	جمع	۳۸۴	جمع	۳۸۴	۱۰۰

نتایج آزمون فرضیه‌ها

در تحقیق حاضر، ضریب خطا برابر ۰/۰۵ و به عبارت دیگر سطح اطمینان ۹۵٪ انتخاب شده است. همچنین با توجه به اینکه در پرسشنامه از طیف ۵ درجه‌ای لیکرت استفاده شده، میانگین برابر با ۳ در نظر گرفته شد. برای تعیین اهمیت و رتبه متغیرها از آزمون فریدمن استفاده شد.

فرضیه فرعی ۱-۱ تحقیق به بررسی تأثیر استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات بر افزایش میزان جمع‌آوری مالیات بر درآمد شرکت‌ها می‌پردازد. برای آزمون این فرضیه در پرسشنامه طراحی شده ۱۴ سؤال مطرح گردید. همان‌طور که در جدول ۴ ملاحظه می‌شود سطح معناداری به دست آمده برای آزمون هر ۱۴ سؤال ۰/۰۰۱ است که از ۰/۰۵ کمتر است و میانگین مشاهدات مربوط به هر ۱۴ سؤال بیشتر از ۳ است. در نتیجه در سطح اطمینان بیش از ۹۵ درصد می‌توان گفت فناوری اطلاعات و ارتباطات به ترتیب از طریق پرداخت سریع‌تر مالیات بر درآمد شرکت‌ها، ایجاد شبکه یکپارچه جهت ردیابی و ثبت مبادلات، بهبود و تعالی فرآیندهای شناسایی و تشخیص، تسهیل پیاده‌سازی انواع جدید مالیات، کمک به جمع‌آوری مالیات بر درآمد شرکت‌ها، تجمع درآمدهای هر مؤدی، تحلیل درخواست‌ها و ممیزی هدفمند، افزایش

امنیت در روند جمع‌آوری مالیات، کاهش اشتباهات در فرآیند تشخیص و وصول مالیات، انعطاف‌پذیری فرآیند جمع‌آوری و پردازش اطلاعات، مطالبه و وصول مالیات، فراهم کردن تمهیدات لازم جهت حسابداری مؤدیان، استفاده مؤثرتر از داده‌های موجود برای پیش‌بینی درآمد شرکت‌ها، استانداردسازی فرآیندهای مالیاتی و جلوگیری از فرار مالیاتی موجب افزایش میزان جمع‌آوری مالیات می‌گردد.

جدول ۴. نتایج آزمون فرضیه‌های مربوط به تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر جمع‌آوری مالیات بر درآمد

سؤال	شرح	میانگین	انحراف معیار	آماره t	سطح معناداری	تأیید یارد فرضیه	رتبه
۱	تجمیع درآمدهای هر مؤدی	۴/۱۲	۰/۸۷	۲۵/۹۶	۰/۰۰۱	تأیید	۶
۲	تحلیل درخواست‌ها و ممیزی هدفمند	۴/۱۱	۰/۷۷	۲۸/۸۴	۰/۰۰۱	تأیید	۷
۳	ایجاد شبکه یکپارچه جهت ردیابی و ثبت مبادلات	۴/۲۴	۰/۷۵	۳۳/۰۶	۰/۰۰۱	تأیید	۲
۴	تسهیل پیاده‌سازی انواع جدید مالیات	۴/۱۴	۰/۸۶	۲۶/۴۶	۰/۰۰۱	تأیید	۴
۵	بهبود و تعالی فرآیندهای شناسایی و تشخیص	۴/۲۰	۰/۷۸	۳۰/۷۹	۰/۰۰۱	تأیید	۳
۶	کاهش اشتباهات در فرآیند تشخیص و وصول مالیات	۴/۰۵	۰/۸۹	۲۳/۵۸	۰/۰۰۱	تأیید	۹
۷	انعطاف‌پذیری فرآیند جمع‌آوری و پردازش اطلاعات، مطالبه و وصول مالیات	۴/۰۲	۰/۸۶	۲۳/۸۱	۰/۰۰۱	تأیید	۱۰
۸	استفاده مؤثرتر از داده‌های موجود برای پیش‌بینی درآمد	۴/۰۲	۰/۸۳	۲۴/۵۷	۰/۰۰۱	تأیید	۱۱
۹	جمع‌آوری مالیات بر درآمد شرکت‌ها	۴/۱۵	۰/۷۵	۳۰/۶۴	۰/۰۰۱	تأیید	۵
۱۰	پرداخت سریع‌تر مالیات بر درآمد شرکت‌ها	۴/۲۲	۰/۸۲	۲۹/۷۱	۰/۰۰۱	تأیید	۱
۱۱	افزایش امنیت در روند جمع‌آوری مالیات	۴/۰۵	۰/۸۵	۲۴/۹۲	۰/۰۰۱	تأیید	۸
۱۲	جلوگیری از فرار مالیاتی	۳/۹۲	۰/۹۹	۱۸/۴۹	۰/۰۰۱	تأیید	۱۴
۱۳	فراهم کردن تمهیدات لازم جهت حسابداری مؤدیان	۴/۰۲	۰/۸۱	۲۵/۴۲	۰/۰۰۱	تأیید	۱۲
۱۴	استانداردسازی فرآیندهای مالیاتی	۴/۰۱	۰/۸۴	۲۴/۲۵	۰/۰۰۱	تأیید	۱۳
	میزان جمع‌آوری مالیات بر درآمد	۴/۰۹	۰/۵۹	۳۶/۹۹	۰/۰۰۱	تأیید	۳

فرضیه فرعی ۱-۲ تحقیق بیان می‌کند که استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات موجب افزایش تمکین مالیاتی شرکت‌ها و کاهش هزینه‌های تمکین مالیاتی می‌گردد. برای آزمون این فرضیه در پرسشنامه طراحی شده ۱۱ سؤال مطرح گردید. همان‌طور که در جدول ۵ ملاحظه می‌شود سطح معناداری به دست آمده برای آزمون هر ۱۱ سؤال ۰/۰۰۱ است که از ۰/۰۵ کمتر است و میانگین مشاهدات مربوط به هر ۱۱ سؤال بیشتر از ۳ است. در نتیجه در سطح اطمینان بیش از ۹۵ درصد می‌توان گفت استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات به ترتیب از طریق فراهم کردن تمهیدات لازم جهت تسلیم اظهارنامه به صورت الکترونیکی و پرداخت مالیات ابرازی در موعد مقرر، فراهم کردن تمهیدات لازم جهت ثبت‌نام به‌موقع شرکت‌ها و به‌روزرسانی اطلاعات هویتی آن‌ها در سیستم مالیاتی، تسهیل تسلیم اظهارنامه به صورت الکترونیک و پرداخت مالیات ابرازی، فراهم کردن تمهیدات لازم گزارش صحیح بدهی مالیاتی توسط مؤدیان، سرویس‌های پرداخت مالیات انعطاف‌پذیر، ساده، پرسرعت، کاهش زمان پردازش داده‌ها و زمان پاسخگویی به درخواست‌های مؤدیان مالیاتی، کاهش هزینه‌های اداری ادارات مالیاتی، امکان تشخیص سریع عدم پرداخت مالیات بر درآمد شرکت‌ها، گسترش فرهنگ خود اظهاری، کاهش هزینه‌های قانونی مربوط به سیستم مالیاتی و تضمین سطح بالای تمکین و افزایش درآمد مالیاتی موجب افزایش تمکین مالیاتی شرکت‌ها و کاهش هزینه‌های تمکین مالیاتی می‌گردد.

جدول ۵. نتایج آزمون فرضیه‌های مربوط به تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر تمکین مالیاتی و هزینه‌های تمکین مالیاتی شرکت‌ها						
سؤال	شرح	میانگین	انحراف معیار	آماره t	سطح معناداری	تأیید یا رد فرضیه رتبه
۱۵	فراهم کردن تمهیدات لازم جهت ثبت نام به موقع شرکت‌ها و به روزرسانی اطلاعات هویتی آن‌ها در سیستم مالیاتی	۴/۳۱	۰/۷۴	۳۵/۶۰	۰/۰۰۱	تأیید ۲
۱۶	فراهم کردن تمهیدات لازم جهت تسلیم اظهارنامه به صورت الکترونیکی و پرداخت مالیات ابرازی در موعد مقرر	۴/۳۸	۰/۷۳	۳۷/۶۰	۰/۰۰۱	تأیید ۱
۱۷	فراهم کردن تمهیدات لازم گزارش صحیح بدهی مالیاتی توسط مؤدیان	۴/۱۲	۰/۸۱	۲۷/۵۲	۰/۰۰۱	تأیید ۴
۱۸	سرویس‌های پرداخت مالیات انعطاف پذیر، ساده، پرسرعت	۴/۰۸	۰/۸۸	۲۴/۶۲	۰/۰۰۱	تأیید ۵
۱۹	تسهیل تسلیم اظهارنامه به صورت الکترونیکی و پرداخت مالیات ابرازی	۴/۲۵	۰/۷۹	۳۱/۸۹	۰/۰۰۱	تأیید ۳
۲۰	سطح بالای تمکین و افزایش درآمد مالیاتی	۳/۸۱	۰/۹۵	۱۷/۱۰	۰/۰۰۱	تأیید ۱۱
۲۱	کاهش زمان پردازش داده‌ها و زمان پاسخگویی به درخواست‌های مؤدیان مالیاتی	۴/۰۴	۰/۹۲	۲۲/۸۴	۰/۰۰۱	تأیید ۶
۲۲	گسترش فرهنگ خود اظهاری	۳/۹۶	۰/۹۲	۲۰/۸۹	۰/۰۰۱	تأیید ۹
۲۳	کاهش هزینه‌های اداری ادارات مالیاتی	۴/۰۳	۰/۹۷	۲۱/۳۰	۰/۰۰۱	تأیید ۷
۲۴	کاهش هزینه‌های قانونی مربوط به سیستم مالیاتی	۳/۹۵	۰/۹۲	۲۰/۷۲	۰/۰۰۱	تأیید ۱۰
۲۵	امکان تشخیص سریع عدم پرداخت مالیات بر درآمد شرکت‌ها	۴/۰۵	۰/۸۷	۲/۴۲	۰/۰۰۱	تأیید ۸
۲	تمکین مالیاتی شرکت‌ها و هزینه‌های تمکین مالیاتی	۴/۰۹	۰/۶۰	۳۶/۱۴	۰/۰۰۱	تأیید ۲

فرضیه فرعی ۱-۳ این تحقیق بیان می‌کند استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات موجب بهبود دسترسی سازمان امور مالیاتی به اطلاعات مالیاتی می‌شود. برای آزمون این فرضیه در پرسشنامه طراحی شده ۷ سؤال مطرح گردید. همانطور که در جدول ۶ ملاحظه می‌شود سطح معناداری به دست آمده برای آزمون هر ۷ سؤال ۰/۰۰۱ است که از ۰/۰۵ کمتر است و میانگین مشاهدات مربوط به هر ۷ سؤال بیشتر از ۳ است. در نتیجه در سطح اطمینان بیش از ۹۵ درصد می‌توان گفت استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات به ترتیب از طریق متمرکز کردن سیستم جمع‌آوری مالیات الکترونیکی، فراهم کردن تمهیدات لازم جهت در اختیار گذاشتن اطلاعات مربوط به خرید یا فروش معامله، فراهم کردن تمهیدات لازم جهت در اختیار گذاشتن اطلاعات هویتی، عملکردی و دارایی مؤدیان مالیاتی شامل مواردی نظیر اطلاعات مالی، پولی و اعتباری، معاملاتی، سرمایه‌ای و ملکی (مانند وزارتخانه‌ها، بانک‌ها، گمرک، اداره ثبت شرکت‌ها، اداره ثبت اسناد و املاک، شهرداری‌ها، سازمان‌ها و ...)، فراهم کردن تمهیدات لازم جهت دسترسی به موقع و سریع ادارات مالیاتی به اطلاعات مالیاتی، فراهم کردن امکانات ارتباطی و دسترسی به اطلاعات برای کمک به مالیات‌دهندگان و برای صرفه‌جویی در زمان پاسخ، امکان ایجاد یک سامانه الکترونیکی برخط تخصیص کد، کنترل و نظارت بر صدور فاکتور و فراهم کردن تمهیدات لازم جهت استعلام برخط از اشخاص ثالث سبب بهبود دسترسی سازمان امور مالیاتی به اطلاعات مالیاتی می‌شود.

جدول ۶. نتایج آزمون فرضیه‌های مربوط به تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر بهبود دسترسی سازمان امور مالیاتی به اطلاعات مالیاتی

سؤال	شرح	میانگین انحراف معیار	آماره t	سطح معناداری	تأیید یا رد فرضیه	رتبه
۲۶	فراهم کردن تمهیدات لازم جهت در اختیار گذاشتن اطلاعات هویتی، عملکردی و دارایی مؤدیان مالیاتی شامل مواردی نظیر اطلاعات مالی، پولی و اعتباری، معاملاتی، سرمایه‌ای و ملکی (مانند وزارتخانه‌ها، بانک‌ها، گمرک، اداره ثبت شرکت‌ها، اداره ثبت اسناد و املاک، شهرداری‌ها، سازمان‌ها و ...)	۰/۸۷	۲۶/۱۲	۰/۰۰۱	تأیید	۳
۲۷	فراهم کردن تمهیدات لازم جهت در اختیار گذاشتن اطلاعات مربوط به خرید یا فروش	۰/۸۰	۲۹/۶۰	۰/۰۰۱	تأیید	۲
۲۸	امکان ایجاد یک سامانه الکترونیکی برخط تخصیص کد، کنترل و نظارت بر صدور فاکتور	۰/۸۲	۲۴/۵۷	۰/۰۰۱	تأیید	۶
۲۹	فراهم کردن تمهیدات لازم جهت استعمال برخط از اشخاص ثالث	۰/۸۲	۲۳/۹۶	۰/۰۰۱	تأیید	۷
۳۰	فراهم کردن تمهیدات لازم جهت دسترسی به موقع و سریع ادارات مالیاتی به اطلاعات مالیاتی.	۰/۸۲	۲۷/۸۳	۰/۰۰۱	تأیید	۴
۳۱	فراهم کردن امکانات ارتباطی و دسترسی به اطلاعات برای کمک به مالیات‌دهندگان و برای صرفه‌جویی در زمان	۰/۸۷	۲۵/۴۵	۰/۰۰۱	تأیید	۵
۳۲	متمرکز کردن سیستم جمع‌آوری مالیات الکترونیکی جهت دسترسی سریع و به موقع به اطلاعات.	۰/۷۷	۳۱/۶۲	۰/۰۰۱	تأیید	۱
۴/۱۱	بهبود دسترسی سازمان امور مالیاتی به اطلاعات مالیاتی	۰/۶۴	۳۴/۹۹	۰/۰۰۱	تأیید	۱

فرضیه فرعی ۱-۴ تحقیق به بررسی تأثیر استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات بر شفافیت جمع‌آوری مالیات بر درآمد شرکت‌ها می‌پردازد. برای آزمون این فرضیه در پرسشنامه طراحی شده ۱۰ سؤال مطرح گردید. همانطور که در جدول ۷ ملاحظه می‌شود سطح معناداری به دست آمده برای آزمون هر ۱۰ سؤال ۰/۰۰۱ است که از ۰/۰۵ کمتر است و میانگین مشاهدات مربوط به هر ۱۰ سؤال بیشتر از ۳ است. در نتیجه در سطح اطمینان بیش از ۹۵ درصد می‌توان گفت استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات به ترتیب از طریق افزایش دسترسی شرکت‌ها به آئین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های مالیاتی، فراهم کردن امکانات ارتباطی و دسترسی به اطلاعات برای کمک به مؤدیان مالیاتی و صرفه‌جویی در زمان، امکان ارائه توضیحات شفاف در مورد قوانین و رویه‌های اتخاذی ادارات مالیاتی در انواع فرم‌های مالیاتی انتشارات، ابلاغیه‌ها و مکاتبات، کاهش تعامل مستقیم با مأموران مالیاتی و کاهش فساد، ایجاد تمهیدات لازم جهت آموزش و ارائه انواع خدمات به مؤدیان مالیاتی برای آشنایی آنان با تکالیف مربوط، تولید اتوماتیک گزارش‌ها و تفسیرهای لازم را برای اهداف کنترل و مدیریت ریسک، کمک به توافق در مورد درآمد مشمول مالیات، امکان ارائه خدمات سریع، خیرخواهانه و کمک‌های تخصصی به شرکت‌ها، امکان شکایت توسط مؤدیان مالیاتی و ارائه اطلاعات در مورد هر مقام مالیاتی که رشوه می‌گیرد و شفاف‌سازی در مورد وضعیت مصرف درآمدهای مالیاتی موجب شفافیت جمع‌آوری مالیات بر درآمد شرکت‌ها می‌شود.

جدول ۷. نتایج آزمون فرضیه‌های مربوط به تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر شفافیت جمع‌آوری مالیات بر درآمد						
سؤال	شرح	میانگین	انحراف معیار	آماره t	سطح معناداری	تأیید فرضیه رتبه
۳۳	افزایش دسترسی شرکت‌ها به آئین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های مالیاتی	۴/۲۰	۰/۷۷	۳۱/۲۲	۰/۰۰۱	تأیید ۱
۳۴	امکان ارائه توضیحات شفاف در مورد قوانین و رویه‌های اتخاذی ادارات مالیاتی در انواع فرم‌های مالیاتی انتشارات، ابلاغیه‌ها و مکاتبات	۴/۰۶	۰/۸۳	۲۵/۵۶	۰/۰۰۱	تأیید ۳
۳۵	امکان ارائه خدمات سریع، خیرخواهانه و کمکهای تخصصی به شرکت‌ها	۳/۸۴	۰/۹۶	۱۷/۴۷	۰/۰۰۱	تأیید ۸
۳۶	تمهیدات لازم جهت آموزش و ارائه انواع خدمات به مؤدیان مالیاتی برای آشنایی آنان با تکالیف مربوط	۳/۹۷	۰/۸۳	۲۳/۳۸	۰/۰۰۱	تأیید ۵
۳۷	فراهم کردن امکانات ارتباطی و دسترسی به اطلاعات برای کمک به مؤدیان مالیاتی و صرفه‌جویی در زمان	۴/۱۱	۰/۷۹	۲۸/۲۲	۰/۰۰۱	تأیید ۲
۳۸	تولید اتوماتیک گزارش‌ها و تفسیرهای لازم را برای اهداف کنترل و مدیریت ریسک	۳/۹۶	۰/۸۹	۲۱/۶۲	۰/۰۰۱	تأیید ۶
۳۹	کاهش تعامل مستقیم با مأموران مالیاتی و کاهش فساد	۳/۹۵	۱/۰۰	۱۹/۰۰	۰/۰۰۱	تأیید ۴
۴۰	امکان شکایت توسط مؤدیان مالیاتی و ارائه اطلاعات در مورد هر مقام مالیاتی که رشوه می‌گیرد	۳/۷۴	۱/۰۵	۱۴/۱۲	۰/۰۰۱	تأیید ۹
۴۱	کمک به توافق در مورد درآمد مشمول مالیات	۳/۸۲	۰/۹۸	۱۶/۷۵	۰/۰۰۱	تأیید ۷
۴۲	شفاف‌سازی در مورد وضعیت مصرف درآمدهای مالیاتی	۳/۷۰	۱/۱۰	۱۲/۷۷	۰/۰۰۱	تأیید ۱۰
۳/۳۹	شفافیت جمع‌آوری مالیات بر درآمد	۳/۳۹	۰/۶۷	۲۸/۱۶	۰/۰۰۱	تأیید

فرضیه فرعی ۱-۵ تحقیق بیان می‌کند که استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات موجب اثربخشی و کارایی جمع‌آوری مالیات بر درآمد شرکت‌ها می‌شود. برای آزمون این فرضیه در پرسشنامه طراحی شده ۱۰ سؤال مطرح گردید. همان‌طور که در جدول ۸ ملاحظه می‌شود سطح معناداری به دست آمده برای آزمون هر ۱۰ سؤال ۰/۰۰۱ است که از ۰/۰۵ کمتر است و میانگین مشاهدات مربوط به هر ۱۰ سؤال بیشتر از ۳ است. در نتیجه در سطح اطمینان بیش از ۹۵ درصد می‌توان گفت استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات به ترتیب از طریق مدیریت مالیات‌دهندگان بیشتر در یک دوره معین در مقایسه با سیستم دستی، انتظار بهبود جمع‌آوری مالیات بر درآمد شرکت‌ها، تعلیم و آموزش اشخاص شاغل در حوزه سیستم‌های ثبت‌نام و پرداخت مالیات، ایجاد یک سیستم اطلاعات مدیریت در درون سازمان، بهبود تعاملات بین مقامات مالیاتی و مالیات‌دهندگان و افزایش شفافیت و پاسخگویی در جمع‌آوری مالیات بر درآمد شرکت‌ها، بهبود و تعالی فرآیندهای درون سازمان، فراهم کردن تمهیدات لازم جهت مشاوره مداوم و بازخورد کارکنان در مورد چگونگی عملکرد و کارکرد سیستم، تسهیل تفویض اختیارات و برون‌سپاری، کمک به تخصیص بهینه منابع و قابل دسترسی بودن زیرساخت‌ها، امکانات و تسهیلات فناوری اطلاعات برای همه اشخاص سبب اثربخشی و کارایی جمع‌آوری مالیات بر درآمد شرکت‌ها می‌شود.

فرضیه اصلی ۱ بیان می‌نمود که فناوری اطلاعات و ارتباطات بر جمع‌آوری مالیات بر درآمد شرکت‌ها تأثیرگذار است. برای آزمون این فرضیه ۵ فرضیه فرعی مطرح گردید. همان‌طور که در جدول ۹ ملاحظه می‌گردد سطح معناداری فرضیه فرعی کمتر از ۰/۰۵ است و میانگین مشاهدات مربوط به هر ۵ فرضیه فرعی بیشتر از ۳ است. به عبارتی هر ۵

فرضیه فرعی تأیید شده‌اند. در نتیجه در سطح اطمینان بیش از ۹۵ درصد می‌توان گفت فناوری اطلاعات و ارتباطات بر جمع‌آوری مالیات بر درآمد شرکت‌ها تأثیر گذار است. نتایج نشان می‌دهد از دیدگاه پاسخگویان استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات به ترتیب بیشترین تأثیر را بر بهبود دسترسی سازمان امور مالیاتی به اطلاعات مالیاتی شرکت‌ها دارد و پس از آن به ترتیب بر تمکین مالیاتی شرکت‌ها و هزینه‌های تمکین مالیاتی، میزان جمع‌آوری مالیات بر درآمد شرکت‌ها، اثربخشی و کارایی مالیات بر درآمد شرکت‌ها و شفافیت جمع‌آوری مالیات بر درآمد شرکت‌ها تأثیر گذار است.

جدول ۸. نتایج آزمون فرضیه‌های مربوط به تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر اثربخشی و کارایی جمع‌آوری مالیات بر درآمد

سؤال	شرح	میانگین	انحراف معیار	آماره t	سطح معناداری	تأیید یا رد فرضیه	رتبه
۴۳	کمک به تخصیص بهینه منابع	۳/۸۲	۰/۹۴	۱۷/۳۷	۰/۰۰۱	تأیید	۹
۴۴	تسهیل تفویض اختیارات و برون‌سپاری	۳/۹۲	۰/۹۰	۲۰/۳۴	۰/۰۰۱	تأیید	۸
۴۵	بهبود و تعالی فرآیندهای درون سازمان	۳/۹۷	۰/۸۴	۲۳/۱۳	۰/۰۰۱	تأیید	۶
۴۶	ایجاد یک سیستم اطلاعات مدیریت در درون سازمان	۴/۰۷	۰/۸۰	۲۶/۸۷	۰/۰۰۱	تأیید	۴
۴۷	قابل دسترسی بودن زیرساخت‌ها، امکانات و تسهیلات فناوری اطلاعات برای همه اشخاص	۳/۷۰	۱/۰۵	۱۳/۲۶	۰/۰۰۱	تأیید	۱۰
۴۸	تعلیم و آموزش اشخاص شاغل در حوزه سیستم‌های ثبت‌نام و پرداخت مالیات	۴/۱۳	۰/۸۵	۲۶/۷۴	۰/۰۰۱	تأیید	۳
۴۹	مدیریت کردن مالیات‌دهندگان بیشتر در یک دوره معین در مقایسه با سیستم دستی	۴/۱۸	۰/۷۸	۳۰/۴۹	۰/۰۰۱	تأیید	۱
۵۰	فراهم کردن تمهیدات لازم جهت مشاوره مداوم و بازخورد کارکنان در مورد چگونگی عملکرد و کارکرد سیستم	۳/۹۷	۰/۸۳	۲۳/۳۵	۰/۰۰۱	تأیید	۷
۵۱	انتظار بهبود جمع‌آوری مالیات بر درآمد شرکت‌ها	۴/۱۴	۰/۷۳	۳۱/۴۲	۰/۰۰۱	تأیید	۲
۵۲	بهبود تعاملات بین مقامات مالیاتی و مالیات‌دهندگان، افزایش شفافیت و پاسخگویی در جمع‌آوری مالیات بر درآمد شرکت‌ها	۴/۰۵	۰/۸۳	۲۵/۵۱	۰/۰۰۱	تأیید	۵
۴	اثربخشی و کارایی جمع‌آوری مالیات بر درآمد	۴/۰۰	۰/۶۲	۳۲/۱۴	۰/۰۰۱	تأیید	۴

جدول ۹. نتایج آزمون فرضیه تأثیرگذاری فناوری اطلاعات و ارتباطات بر جمع‌آوری مالیات

شرح	میانگین	انحراف معیار	آماره t	p-مقدار	رتبه
۱. میزان جمع‌آوری مالیات بر درآمد	۴/۰۹	۰/۵۹	۳۶/۹۹	۰/۰۰۱	۳
۲. تمکین مالیاتی شرکت‌ها و هزینه‌های تمکین مالیاتی	۴/۰۹	۰/۶۰	۳۶/۱۴	۰/۰۰۱	۲
۳. بهبود دسترسی سازمان امور مالیاتی به اطلاعات مالیاتی	۴/۱۱	۰/۶۴	۳۴/۹۹	۰/۰۰۱	۱
۴. شفافیت جمع‌آوری مالیات بر درآمد	۳/۳۹	۰/۶۷	۲۸/۱۶	۰/۰۰۱	۵
۵. اثربخشی و کارایی مالیات بر درآمد	۴/۰۰	۰/۶۲	۳۲/۱۴	۰/۰۰۱	۴

فرضیه اصلی ۲ تحقیق به این صورت مطرح شده بود که بین دیدگاه مأموران مالیاتی و مدیران سطح عالی و حسابداران شرکت‌ها در مورد تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر جمع‌آوری مالیات بر درآمد شرکت‌ها تفاوت معناداری وجود دارد. جهت بررسی این فرضیه از آزمون t دو نمونه مستقل استفاده شده است. این آزمون برای مقایسه میانگین دو گروه مستقل استفاده می‌شود که در مطالعه حاضر دو گروه مستقل عبارت است از مأموران مالیاتی و مدیران سطح عالی و حسابداران شرکت‌ها.

نتایج جدول ۱۰ نشان می‌دهد بین دیدگاه مأموران مالیاتی و مدیران سطح عالی و حسابداران شرکت‌ها تنها در مورد تأثیر استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات بر میزان جمع‌آوری مالیات بر درآمد اختلاف معنادار آماری وجود دارد و در سایر موارد اختلاف معنی‌داری وجود ندارد. همچنین نتایج پژوهش حاکی از این است بین دیدگاه مأموران مالیاتی و مدیران سطح عالی و حسابداران شرکت‌ها در بُعد میزان جمع‌آوری مالیات بر درآمد در شاخص‌های تجمیع درآمدهای هر مؤدی، بهبود و تعالی فرآیندهای شناسایی و تشخیص، انعطاف‌پذیری فرآیند جمع‌آوری و پردازش اطلاعات، مطالبه و وصول مالیات، استفاده مؤثرتر از داده‌های موجود برای پیش‌بینی درآمد شرکت‌ها و افزایش امنیت در روند جمع‌آوری مالیات، در بُعد تمکین مالیاتی شرکت‌ها و هزینه‌های تمکین مالیاتی در شاخص کاهش هزینه‌های اداری ادارات مالیاتی از طریق جمع‌آوری مالیات، در بُعد بهبود دسترسی سازمان امور مالیاتی به اطلاعات مالیاتی در هیچ یک از شاخص، در بُعد شفافیت جمع‌آوری مالیات بر درآمد در شاخص‌های افزایش دسترسی شرکت‌ها به آئین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های مالیاتی، امکان ارائه خدمات سریع، خیرخواهانه و کمک‌های تخصصی به شرکت‌ها و تمهیدات لازم جهت آموزش و ارائه انواع خدمات به مؤدیان مالیاتی برای آشنایی آنان با تکالیف مربوط و در بُعد اثربخشی و کارایی مالیات بر درآمد در شاخص تعلیم و آموزش اشخاص شاغل در حوزه سیستم‌های ثبت‌نام و پرداخت مالیات اختلاف معنادار آماری وجود دارد (۰/۰۵ < سطح معناداری).

جدول ۱۰. نتایج آزمون فرضیه مقایسه دیدگاه مأموران مالیاتی و مدیران سطح عالی و حسابداران شرکت‌ها در مورد تأثیر استفاده از

فناوری اطلاعات و ارتباطات

شرح	میانگین		آماره t	سطح معناداری
	مأموران	شرکت‌ها		
میزان جمع‌آوری مالیات بر درآمد	۴/۱۴	۴/۰۲	۲/۰۹	۰/۰۴
تمکین مالیاتی شرکت‌ها و هزینه‌های تمکین مالیاتی	۴/۰۸	۴/۱۰	-۰/۲۶	۰/۷۹
بهبود دسترسی سازمان امور مالیاتی به اطلاعات مالیاتی	۴/۱۲	۴/۰۹	۰/۳۸	۰/۷۱
شفافیت جمع‌آوری مالیات بر درآمد	۳/۹۶	۳/۸۹	۱/۰۹	۰/۲۸
اثربخشی و کارایی مالیات بر درآمد	۴/۰۱	۳/۹۷	۰/۶۸	۰/۵۰

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

امروزه، در پرتو مطالعات نوین مالی و اقتصادی، مالیات به عنوان رکن اصلی درآمدهای دولت‌ها محسوب گردیده و ثبات و پایداری این نوع از درآمدها در برابر درآمدهای ناپایدار، دستیابی به یک نظام مناسب مالیاتی را برای کشورها ضروری ساخته است. هدف این پژوهش بررسی دیدگاه مأموران مالیاتی (شامل حسابرسان ارشد مالیاتی، رئیس گروه مالیاتی، رییس اداره و بالاتر) و مدیران سطح عالی (شامل مدیران عامل و مدیران مالی و اداری) و حسابداران شرکت‌ها در مورد تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر جمع‌آوری مالیات بر درآمد شرکت‌ها است. این پژوهش همچنین به مقایسه دیدگاه مأموران مالیاتی و مدیران سطح عالی و حسابداران شرکت‌ها در مورد تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر جمع‌آوری مالیات بر درآمد شرکت‌ها پرداخته است. در این تحقیق همچنین میزان اهمیت فناوری اطلاعات و ارتباطات از جهت تأثیر بر ابعاد مختلف جمع‌آوری مالیات و رتبه آنها نیز تعیین شده است.

نتایج تحقیق نشان داد فناوری اطلاعات و ارتباطات بر جمع‌آوری مالیات بر درآمد شرکت‌ها تأثیرگذار است. طبق نتایج حاصل از آزمون فرضیه فرعی اول پژوهش، از نظر آزمودنی‌ها استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات موجب افزایش میزان جمع‌آوری مالیات بر درآمد شرکت‌ها می‌شود. نتایج حاصل از این فرضیه مشابه نتایج حاصل از تحقیقات چتام (۲۰۱۳)، کریمی و همکاران (۲۰۱۷)، نیاگو و همکاران (۲۰۱۷)، شکرخدایی و سلاطین (۱۳۹۷)، ابراهیمی و همکاران (۱۳۹۷) و محمودآبادی و حیدریان (۱۳۹۸) است. نتیجه آزمون فرضیه فرعی دوم نشان می‌دهد از نظر آزمودنی‌ها استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات موجب افزایش تمکین مالیاتی شرکت‌ها و کاهش هزینه‌های تمکین مالیاتی می‌گردد. این نتیجه با نتایج پژوهش‌های حنیفه (۲۰۰۷)، لاکواتا (۲۰۱۱)، ابراهیم و پاپ (۲۰۱۱) و شیرزادی و نمایان (۱۳۹۴) همسو است. طبق نتایج آزمون فرضیه فرعی سوم از نظر آزمودنی‌ها استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات موجب بهبود دسترسی سازمان امور مالیاتی به اطلاعات مالیاتی شرکت‌ها می‌شود. نتایج حاصل از این فرضیه مشابه نتایج حاصل از تحقیقات چتام (۲۰۱۳)، گایلمو (۲۰۱۳) و کاینیا (۲۰۱۹) است. بر اساس نتایج آزمون فرضیه فرعی چهارم از نظر آزمودنی‌ها استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات موجب شفافیت جمع‌آوری مالیات بر درآمد شرکت‌ها می‌شود. این نتیجه با نتایج پژوهش ایم و جانگ (۲۰۰۱) همسو است. طبق نتایج آزمون فرضیه فرعی پنجم از نظر آزمودنی‌ها استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات موجب اثربخشی و کارایی جمع‌آوری مالیات بر درآمد شرکت‌ها می‌شود. نتایج حاصل از این فرضیه مشابه نتایج حاصل از تحقیقات ایزاک و لیلیان (۲۰۱۰)؛ چتام (۲۰۱۳)؛ پورحسن هرزندی و رحیمی (۱۳۹۶)؛ ابراهیمی و همکاران (۱۳۹۷) و محمودآبادی و حیدریان (۱۳۹۸) است.

نتایج تحقیق بیانگر این است که استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات بیشترین تأثیر را بر بهبود دسترسی سازمان امور مالیاتی به اطلاعات مالیاتی دارد و پس از آن به ترتیب بر تمکین مالیاتی شرکت‌ها و هزینه‌های تمکین مالیاتی، میزان جمع‌آوری مالیات بر درآمد شرکت‌ها، اثربخشی و کارایی جمع‌آوری مالیات بر درآمد شرکت‌ها و شفافیت جمع‌آوری مالیات بر درآمد شرکت‌ها تأثیرگذار است.

یافته‌های این تحقیق نشان داد که استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات موجب افزایش میزان جمع‌آوری مالیات بر درآمد شرکت‌ها می‌گردد. پیشنهاد می‌شود که سازمان امور مالیاتی با بکارگیری مناسب و بهینه فناوری اطلاعات و ارتباطات جهت پرداخت سریع‌تر مالیات توسط شرکت‌ها، تمهیدات لازم جهت افزایش میزان جمع‌آوری مالیات فراهم نماید. دومین یافته این تحقیق نشان داد که استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات موجب افزایش تمکین مالیاتی شرکت‌ها و کاهش هزینه‌های تمکین مالیاتی می‌گردد. پیشنهاد می‌شود که سازمان امور مالیاتی با استفاده بهینه و مناسب از فناوری اطلاعات و ارتباطات اقدامات لازم را جهت افزایش تمکین مالیاتی شرکت‌ها و کاهش هزینه‌های تمکین مالیاتی انجام دهد. سومین یافته این تحقیق نشان داد که استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات موجب بهبود دسترسی سازمان امور مالیاتی به اطلاعات مالیاتی می‌گردد. پیشنهاد می‌شود سازمان امور مالیاتی کشور با بکارگیری بهینه و مناسب فناوری اطلاعات و ارتباطات جهت بهبود دسترسی به اطلاعات مالیاتی را فراهم نماید.

چهارمین یافته این تحقیق نشان داد که استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات بر شفافیت جمع‌آوری مالیات بر درآمد شرکت‌ها تأثیرگذار است. پیشنهاد می‌شود که سازمان امور مالیاتی و دولت با استفاده بهینه و مناسب از فناوری

اطلاعات و ارتباطات اقدامات لازم جهت شفافیت جمع آوری مالیات بر درآمد شرکت‌ها را انجام دهد. یافته دیگر این تحقیق نشان داد که استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات موجب اثربخشی و کارایی جمع آوری مالیات بر درآمد شرکت‌ها می‌شود. پیشنهاد می‌شود سازمان امور مالیاتی کشور با استفاده بهینه و مناسب از فناوری اطلاعات و ارتباطات تمهیدات لازم جهت اثربخشی و کارایی جمع آوری مالیات بر درآمد را فراهم نماید.

استقرار فناوری اطلاعات و ارتباطات برای جمع آوری مالیات بر درآمد شرکت بسیار سودمند است. مقامات مالیاتی برای بهبود کارایی جمع آوری درآمد از منابع فناوری اطلاعات استفاده می‌کنند. کشورهای در حال توسعه برای پذیرش ابتکارات حاکمیت الکترونیکی، از فناوری اطلاعات استفاده می‌کنند. باید تحقیقات بیشتری انجام شود تا دریابیم که چگونه می‌توان از فناوری اطلاعات برای کاهش فرار مالیاتی و جلوگیری از فرار مالیاتی استفاده کرد که در کشورهای در حال توسعه تهدید رایج است. زمینه مهم دیگری که نیاز به تحقیق دارد، نحوه استقرار فناوری اطلاعات و ارتباطات به گونه‌ای که بتواند به کاهش میزان پولشویی کمک کند. در بیشتر موارد وقتی درآمد حاصل از پولشویی تحت مالیات قرار می‌گیرد، قانونی می‌شوند و آماده توزیع در اقتصاد هستند. نارسائی‌های ذاتی مرتبط با متدولوژی تحقیق در زمینه استفاده از پرسشنامه که در مجموع عامل مهم محدودکننده‌ای در تعمیم‌دهی نتایج تحقیق تلقی می‌گردد.

یادداشت‌ها

1. Edgar and Sanders	2. Company Income Tax	3. Successful Speculation
4. Connolly	5. Information and Communication Technology	
6. Behan and Holmz	7. Monga	8. Mugume
9. Tapscott	10. Fu	11. Edwards-Dowe
12. Tamest	13. Kennedy and Sugden	14. Tat Kei Ho
15. Slemrod	16. Bird and Zolt	17. Bett and Yudah
18. Chatama	19. Audit Targeting	
20. Scarcella	21. Big Data	
22. Intra-European Organisation of Tax Administrations		23. Moore
24. Partch	25. Im and Jung	26. Hanefah
27. Sahu and Gupta	28. Isaac and Lilian	29. Ibrahim and Pope
30. Lukwata	31. Aziz and Idris	32. Guillermo
33. Muthama	34. Karimi	35. Nyaga
36. Kinyua	37. Independent Sample T Test	

منابع

- ابراهیمی، محمد؛ مهدلو، بهروز؛ رثوفی، مجید. (۱۳۹۷). بررسی ابعاد طرح جامع مالیاتی در ایران با تاکید بر ذینفعان، اهداف و پروژه‌ها. دوازدهمین همایش سیاست‌های مالی و مالیاتی ایران، تهران.
- باقری، بهروز؛ باباجانی، جعفر. (۱۳۹۶). مدلی برای اندازه‌گیری تمکین مالیاتی در سطح هر مؤدی (در باب اشخاص حقوقی). پژوهشنامه مالیات، ۲۵(۳۴)، ۱-۱۰.
- پورحیدری، امید؛ سروستانی، امیر. (۱۳۹۱). بررسی تأثیر ویژگی‌های شرکت، نوع صنعت و مالکیت نهادی بر اختلاف مالیات ابرازی و قطعی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. پژوهشنامه مالیات، ۲۰(۱۴)، ۶۱-۷۸.
- پورحیدری، امید؛ سروستانی، امیر. (۱۳۹۲). شناسایی و تبیین عوامل مؤثر بر مالیات. دانش حسابداری، ۴(۱۲)، ۸۹-۱۱۰.
- پورحسن هرزندی، اکبر؛ رحیمی، غلامرضا. (۱۳۹۶). راستی آزمایی پارادوکس بهره‌وری فناوری اطلاعات در اداره کل امور مالیاتی آذربایجان شرقی. خط‌مشی‌گذاری عمومی در مدیریت، ۸، ۱۶۲-۱۴۹.

- جعفری صمیمی، احمد؛ دقیقی اصل، علیرضا؛ عرب، مه شاد. (۱۳۸۸). بررسی تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر بهره‌وری کل عوامل تولید در کشورهای منتخب جهان. *اقتصاد مالی*، ۳(۹)، ۲۲-۱.
- حسینی القار، مسعود؛ شعری آناقیز، صابر. (۱۳۹۶). بررسی تأثیر توانایی مدیریت بر اجتناب مالیاتی. *دانش حسابداری*، ۸(۱)، ۱۳۴-۱۰۷.
- خادم‌علیزاده، امیر. (۱۳۹۵). نظام مالیاتی سازگار با اقتصاد مقاومتی در ایران (با تأکید بر تثبیت اقتصاد کلان، انعطاف‌پذیری، شفافیت و پاسخگویی). *پژوهشنامه مالیات*، ۲۴(۳۲)، ۱۷۶-۱۴۵.
- رضایی، صادق؛ مصدقی نیک، فاطمه؛ زرانی، ساسان. (۱۳۹۴). نقش ICT در ارتباط با مدیریت دانش در دانشگاه علوم انتظامی امین. *مطالعات مدیریتی انتظامی*، ۱۰(۱)، ۱۷۴-۱۵۵.
- زمانی، بی‌بی عشرت. (۱۳۸۴). یاددهی و یادگیری مهارت‌های فناوری اطلاعات در برنامه درسی. *مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات*، ۱۶(۱)، ۱۸۴-۱۷۳.
- سازمان امور مالیاتی. (۱۳۹۰). *نگاهی به طرح جامع مالیاتی*.
- شکر خدایی، فریده؛ سلاطین پروانه، مهدی. (۱۳۹۷). تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر درآمدهای مالیاتی در گروه کشورهای منتخب با تأکید بر فرار مالیاتی. *اقتصاد کلان*، ۱۳(۲۵)، ۱۳۲-۱۰۷.
- شیرزادی، محمد؛ نمایان، فرشید. (۱۳۹۴). بررسی تأثیر اجرای طرح جامع مالیاتی بر ارتقاء تمکین داوطلبانه مؤدیان مالیاتی در سازمان امور مالیاتی کشور. *اولین کنفرانس بین‌المللی حسابداری، مدیریت و نوآوری در کسب و کار، گیلان*.
- کاشانی‌پور، محمد؛ فرجی، امید؛ برجی، پریسا. (۱۳۹۸). ارتباط سیاسی، راهبری شرکتی و تهور مالیاتی. *دانش حسابداری*، ۱۰(۴)، ۱۷۵-۱۴۳.
- کریمی، رامین. (۱۳۹۴). *راهنمای آسان تحلیل آماری با SPSS*. تهران: انتشارات هنگام.
- گرایی‌نژاد، علیرضا؛ چپر دار، الهه. (۱۳۹۱). بررسی عوامل مؤثر بر درآمدهای مالیاتی در ایران. *اقتصاد مالی*، ۶(۲۰)، ۹۲-۶۹.
- محمودآبادی، حمید؛ حیدریان، ناصر. (۱۳۹۸). بررسی همسویی اصلاحات قوانین مالیاتی و طرح جامع مالیاتی با نظام مالیاتی مطلوب؛ از دیدگاه مؤدیان مالیاتی. *پژوهش در حسابداری و علوم اقتصادی*، ۳(۳)، ۲۰-۱۵.
- میرمحمدی، سیدمحمد؛ جنتی، نادر. (۱۳۹۵). مروری بر تجربه اصلاح نظام مالیاتی در ایران و جهان با تأکید بر مدرنیزاسیون دستگاه مالیات. *پژوهشنامه مالیات*، ۲۴(۳۱)، ۱۰۰-۷۹.
- میرمحمدی، سیدمحمد؛ جنتی، نادر. (۱۳۹۶). اولویت‌های اصلاح نظام مالیاتی ایران با تأکید بر فعالیت‌های گردشگری (رویکرد مدل‌سازی تفسیری ساختاری). *گردشگری و توسعه*، ۶(۱)، ۱۷۷-۱۵۰.
- نوذری، روح‌اله؛ شهابی، علیرضا. (۱۳۹۶). بررسی نگرش مؤدیان مالیاتی نسبت به سیستم ابراز و پرداخت مالیات الکترونیکی. *مدیریت صنعتی*، ۱۲(۴۱)، ۱۱۸-۱۰۵.

References

- Aziz, S.A., Idris, K.M. (2012). The determinants of tax e-filing among tax preparers in Malaysia. *World Journal of Social Sciences*, 2(3), 182-188.
- Bagheri, B., Babajani, J. (2017). A model for measuring tax compliance in each taxpayer's level: legal entities. *Tax Journal*, 25 (34), 1-10 [In Persian].
- Behan, F., Holmz, A. (1998). The faces of information's and communications technology. *Working Paper*, University of Pennsylvania, WP.
- Bett, B.K., Yudah, O.A. (2017). Contribution of i-tax System as a strategy for revenue collection at Kenya revenue authority, rift valley region, Kenya. *International Journal of Scientific and Research Publications*, 7(9), 389-396.
- Bird, R.M., Zolt, E.M. (2008). Technology and taxation in developing countries: from hand to mouse. *National Tax Journal*, 61(4), 791-821.
- Chatama, Y.J. (2013). The impact of ICT on taxation: The case of large taxpayer department of tanzania revenue authority. *Developing Country Studies*, 3(2), 91-100.

- Connolly, R., Bannister, F., Kearney, A. (2010). Government website service quality: a study of the Irish revenue online service. *European Journal of Information Systems*, 19(6), 649-667.
- Ebrahimi, M., Mahdloo, B., Raufi, M. (2019). Review the dimensions of the comprehensive tax plan in Iran, with emphasis on stakeholders, goals and projects. *12th Conference on Tax And Fiscal Policies in Iran*. Tehran [In Persian].
- Edgar, R., Sanders, R. (2005). Corporate income taxes and the cost of capital: a correction. *American Economic Review*, 53(3), 433-443.
- Edwards-Dowe, D. (2008). E-filing and e-payments–The way forward. *Caribbean Organization of Tax Administration (COTA) General Assembly*, Belize.
- Fu, J.R., Farn, C.K., Chao, W.P. (2006). Acceptance of electronic tax filing: A study of taxpayer intentions. *Information & Management*, 43(1), 109-126.
- Geraeinezhad, Gh., Chapardar, E. (2012). A survey on the determinations of tax revenue in Iran. *Journal of Financial Economics*, 6(20), 69-92 [In Persian].
- Guillermo, J. (2013). Detailed guidelines for improved tax administration in latin America and the Caribbean. *USAID Leadership in Public Financial Management (LPFM)*.
- Hasani Alghar, M., Sheri Anaghiz, S. (2017). Examination of the effects of the managerial ability on tax avoidance. *Journal of Accounting Knowledge*, 8(1), 107-134 [In Persian].
- Hanefah, M.M. (2007). *Tax Systems, Taxpayer Compliance and Specific Tax Issues*. UUM Press.
- Ibrahim, I., Pope, J. (2011). Compliance costs of electronic tax filing for personal taxpayers in Malaysia. *International Conference on Management (ICM 2011) proceeding*.
- Im, B., Jung, J. (2001). *Using ICTs to strengthen government transparency and relations with citizens in Korea*. Citizens as Partners.
- Intra-European Organisation of Tax Administrations (IOTA). (2018). Impact of digitalisation on the transformation of tax administrations. https://www.iota-tax.org/publication/impact_digitalisation_transformation_tax_administrations.
- Iranian National Tax Administration. (2012). *Take a look at the comprehensive tax plan* [In Persian].
- Isaac, N.N., Lilian, L. (2010). Automation and customs tax administration: Empirical evidence from Uganda. *African Journal of Business Management*, 4(11), 22-41.
- Jafari Samimi, A., Daghighiasli, A., Arab, M.S. (2010). The impact of ICT on total factor productivity in selected countries of the world. *Journal of Financial Economics*, 3(9), 1-22 [In Persian].
- Karimi, H., Maina, K.E., Kinyua, J.M. (2017). Effect of technology and information systems on revenue collection by the county government of Embu, Kenya. *International Academic Journal of Information Systems and Technology*, 2(1), 19-35.
- Karimi, R. (2016). *Easy statistical analysis guide with SPSS*. Tehran. Hengam [In Persian].
- Kashanipour, M., Faraji, O., Borji, P. (2019). Political connection, corporate governance and tax aggressiveness. *Journal of Accounting Knowledge*, 4(10), 143-175 [In Persian].
- Kennedy, J.A, Sugden, K.F. (2007). The Impact of taxation on the capital budgeting decision of companies. *Managerial Finance*, 13(3/4), 8-15.
- Khademalizadeh, A (2017). The tax system compatible with economy of resistance in Iran (with an emphasis on macroeconomic stabilization, flexibility, transparency and accountability). *Tax Journal*, 24(32), 145-176 [In Persian].
- Kinyua, C.N. (2019). Effect of information technology on tax administration and performance by Kenya Revenue Authority (KRA): A study of sameer park branch. *aa ssssss Thesis*, United States International University.
- Lukwata, M.H. (2011). The influence of electronic tax filing system on tax compliance and tax collection. *International Journal of Business and Management Invention*, 3(2), 5-7.

- Mahmoodabadi, H., Heidaria, N. (2019). Examining the alignment of tax law reforms and comprehensive tax plan with the desired tax system; From the point of view of taxpayers. *Research in Accounting and Economic Sciences Journal*, 3(3), 15 -20 [In Persian].
- Mirmohammadi, S.M., Jannati, N. (2016). A review of tax reforms in Iran & around the World (with an emphasize on tax system modernization). *Tax Journal*, 24 (31), 79-100 [In Persian].
- Mirmohammadi, S.M., Jannati, N. (2017). Modification priorities in Iran's tax system emphasizing on tourism activities. *Journal of Tourism and Development*, 6(1), 150-177 [In Persian].
- Monga, A. (2008). E-government in India: opportunities and challenges. *Journal of Administration and Governance*, 3(2), 52-61.
- Moore, W. (1999). Working smarter with automation, construction equipment. *Int. Journal of Socio-Economics*, 17(3), 178-213.
- Mugume, C. (2006). *Managing taxation in Uganda*, Kampala: MPK Graphics.
- Muthama, J. (2013). The effects of revenue system modernization on revenue collection at Kenya Revenue Authority. *Master Thesis*, University of Nairobi.
- Nozari, R., Shahabi, A. (2017). Taxpayers attitudes towards electronic tax system. *Journal of Industrial Management*, 12(41), 105-118 [In Persian].
- Nyaga, J.N., Omwenga, J., Murugi, N.M., Shalle, N., Ndung'u, L.W., Gekara, M. G., Wairimu, N.S. (2017). Factors influencing tax revenue growth at Kenya Revenue Authority: A case of Meru station. *International Academic Journal of Economics and Finance*, 2(1), 1-15.
- Partch, K. (1997). The coming impact of information technology. *Supermarket Business Magazine*, 52(2), 138-138.
- Pourheidari, O., Sarvestani, A. (2012). Investigating the effect of firm characteristics, industry type and institutional ownership on the difference between declared and definite tax of firms listed in Tehran Stock Exchange. *Tax Journal*, 20(14), 61-78 [In Persian].
- Pourheadari, O., Sarvestani, A. (2013). Identifying and explaining the effective factors on the tax management. *Journal of Accounting Knowledge*, 4(12), 89-110 [In Persian].
- Pourhassan Harzandi, A., Rahimi, G. (2017). Verification of the paradox of information technology productivity at the East Azerbaijan tax affairs head office. *Public Policy In Administration*, 8, 149-162 [In Persian].
- Rezaee, S., Mosaddeghi Nik, F., Zaraani, S. (2015). The relationship between ICT and knowledge management in Police University. *Police Management Studies Quarterly*, 10(1), 155-174 [In Persian].
- Sahu, G.P., Gupta, M. (2007). Users' acceptance of e-government: A study of Indian central excise. *International Journal of Electronic Government Research*, 3(3), 1-21.
- Scarcella, L. (2019). Tax compliance and privacy rights in profiling and automated decision making. *Internet Policy Review*, 8(4); 1-19.
- Shirzadi, M.; Namamian, F. (2015). Investigating the effect of implementing the comprehensive tax plan on promoting the voluntary obedience of taxpayers in the Iranian National Tax Administration. *First international Conference on Accounting, Management and Innovation in Business*, Gilan [In Persian].
- Shokrkhodaei, F., Parvanehsalatin, M. (2018). The effect of information & communication technology on tax revenue in selected countries with an emphasis on tax evasion. *Iranian Economic Journal: Macroeconomics*, 13(25), 107-132 [In Persian].
- Slemrod, J. (1996). High-income families and the tax changes of the 1980s: the anatomy of behavioral response. In *Empirical Foundations of Household Taxation. Working Paper*, University of Chicago Press.
- Tat-Kei Ho, A. (2002). Reinventing local governments and the e-government initiative. *Public Administration Review*, 62(4), 434-444.
- Tapscott, D. (1996). *The digital economy*. New York: McGraw Hill.
- Tomsett, E. (2008). European property investment taxation. *Journal of Property Finance*, 1(4), 33-78.
- Zamani, B. (2005). Teaching and learning information technology skills through training courses. *National Studies on Librarianship and Information Organization*, 16(1), 173-184 [In Persian].